

**Vis, visstandbeheer en visrechten
in het hoogheemraadschap van Rijnland**

Uitvoeringsnota

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE.....	2
1. Inleiding.....	3
2. Doelstellingen voor een duurzame, gezonde en gevarieerde visstand.....	5
2.1 Wet- en regelgeving, kaderstellend beleid.....	5
2.2 Visie op een duurzame, gezonde en gevarieerde visstand.....	5
2.3 Huidig beleid en praktijk bij Rijnland.....	5
2.4 Beleidsvoornemens.....	6
3. Visstandbeheer, visstandbeheercommissies en uitgifte van visrechten.....	8
3.1 Wet- en regelgeving, kaderstellend beleid.....	8
3.2 Visie op de thema's.....	8
3.3 Huidig beleid en praktijk.....	10
3.4 Beleidsvoornemens.....	11
4. Inrichting van het watersysteem.....	13
4.1 Wet- en regelgeving, kaderstellend beleid.....	13
4.2 Visie op de inrichting van het watersysteem.....	13
4.3 Huidig beleid en praktijk.....	14
4.4 Beleidsvoornemens.....	17
5. Beheer en onderhoud van het watersysteem.....	19
5.1 Wet- en regelgeving, kaderstellend beleid.....	19
5.2 Visie op beheer en onderhoud van het watersysteem.....	19
5.3 Huidig beleid en praktijk.....	19
5.4 Beleidsvoornemens.....	20
6. Monitoring van de visstand.....	21
6.1 Wet- en regelgeving, kaderstellend beleid.....	21
6.2 Visie op de monitoring van de visstand.....	21
6.3 Huidig beleid en praktijk.....	21
6.4 Beleidsvoornemens.....	22
7. Geraadpleegde bronnen.....	23
Bijlage 1. Begrippen en definities.....	25
Bijlage 2. Wet- en regelgeving en kaderstellend beleid.....	27
Bijlage 3. Aanvullende voorwaarden visrechten.....	35
Bijlage 4. Criteria voor vispasseerbare gemalen.....	36
Bijlage 5. Activiteitenkalender vis.....	37

1. Inleiding

In de afgelopen jaren is de wet- en regelgeving op het gebied van vis veranderd, met name door het van kracht worden van Kaderrichtlijn Water.

Met de komst van de Kaderrichtlijnwater heeft het hoogheemraadschap van Rijnland meer dan voorheen verantwoordelijkheden gekregen op het gebied van visstandbeheer. Vis is één van de biologische parameters waarop de kwaliteit van de waterlichamen wordt beoordeeld. Voor de Kaderrichtlijn Water zijn doelstellingen afgeleid voor de visstand en maatregelen benoemd om tot een goede visstand te komen.

Doelstellingen op het gebied van een goede visstand kunnen worden bereikt door te werken aan vier pijlers:

- goede waterkwaliteit;
- goede inrichting van het watersysteem;
- natuurvriendelijk beheer en onderhoud van het watersysteem;
- uitvoeren van visstandbeheer.

Op de eerste drie pijlers kan Rijnland in redelijke mate sturen omdat dit tot de primaire taken van het waterschap behoort. Het visstandbeheer wordt in de huidige praktijk niet uitgevoerd door het waterschap maar - zoals in de Visserijwet is aangegeven - door de visrechthebbende. Eigenaars van oppervlaktewater zijn visrechthebbend op hun eigendom en zijn daarmee bevoegd en verantwoordelijk voor het uitvoeren van visstandbeheer. De watereigenaar kan het visrecht verhuren (doorgaans aan beroepsvissers of hengelsportverenigingen) waarmee de huurder bevoegd en verantwoordelijk wordt voor het beheer van de visstand. De visrechthebbende kan in plaats van het recht te verhuren ook een vergunning verlenen aan een sport- of beroepsvisser, hierbij blijft de eigenaar verantwoordelijk voor het visstandbeheer.

De visrechthebbende kan vier maatregelen zelf uitvoeren te weten:

- Onderzoek uitvoeren naar de visstand
- Vis uitzetten
- Vis onttrekken
- Het stellen van nadere regels ten aanzien van bevissing.

Rijnland is eigenaar van slechts een zeer klein gedeelte van het water in het beheersgebied. Het overige water is in eigendom van het Rijk, provincie, gemeenten, natuurbeherende organisaties en particulieren. Rijnland heeft een zeer beperkt gedeelte van de totale visrechten in eigendom, die voor een groot deel verhuurd dan wel vergund zijn. In de praktijk kan Rijnland het visstandbeheer uitsluitend uitvoeren in de eigen wateren waarvan de visrechten niet verhuurd zijn. Het uitvoeren van de maatregelen die nodig zijn om de gestelde doelen voor de Kaderrichtlijn water te behalen (zoals mogelijk afvissen van geïsoleerde meren en plassen) en het monitoren van de visstand kan niet zonder meer worden uitgevoerd. Hiervoor is toestemming nodig van de visrechthebbenden.

Met de inwerkingtreding van de KRW is de relatie tussen de waterbeheerder en de beroepsvisserij en de sportvisserij in een nieuw licht komen te staan. De Unie van waterschappen heeft samen met Sportvisserij Nederland en de Combinatie van Beroepsvissers een adviesnota uitgebracht over hoe om te gaan met deze nieuwe situatie. In de adviesnota wordt gesteld dat, gelet op de verantwoordelijkheden die de waterbeheerder heeft ten aanzien van de visstand, het aanbeveling verdient om de waterbeheerder een bevoegdheid te geven voor alle wateren (los van eigendom) zodat hij daarmee invloed kan uitoefenen op de visstand. Wijziging van de Visserijwet is een mogelijkheid om dit te bewerkstelligen. Door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit wordt een “toekomstvisie op de binnenvisserij” ontwikkeld. De Unie van Waterschappen is hierbij ambtelijk betrokken. Tot deze wetswijziging van kracht is zal Rijnland door middel van het opnemen van aanvullende voorwaarden in huurovereenkomsten voor visrecht de eindverantwoordelijkheid voor het visstandbeheer nemen.

Buiten de KRW dwingt ook overige wetgeving en kaderstellend beleid (zoals de Flora- en faunawet en de Europese verordening tot vaststelling van maatregelen voor het herstel van het bestand van Europese Aal) Rijnland ertoe beleid op te stellen over hoe om te gaan met vis, visstandbeheer en de uitgifte van visrechten in het beheersgebied.

Rijnland is zich in de afgelopen jaren bewust geworden van haar taken ten aanzien van de visstand en in heeft beleid en uitvoering al rekening gehouden met randvoorwaarden voor een goede visstand. Een nota die de verschillende aspecten rond zowel het visstandbeheer als de uitgifte van visrechten beschrijft is er nog niet. Deze nota voorziet hierin.

Doelen van het vaststellen en uitvoeren van visbeleid

Het vaststellen en uitvoeren van visbeleid is nodig om bij de uitvoering van haar taken te voldoen aan de wet- en regelgeving op het gebied van vis en om de doelen op het gebied van visstand te kunnen bereiken. Voor alle thema's is voldoen aan wet- en regelgeving het uitgangspunt.

Een gedeelte van de geldende wetgeving is al opgenomen in het Rijnlandse beleid, bijvoorbeeld door uitvoering van de Kaderrichtlijn water en de vaststelling van verschillende maatregelen met betrekking tot vis in het waterbeheerplan. Ook wordt in de praktijk al rekening gehouden met de voorwaarden die een goede visstand stelt aan zijn leefomgeving.

In deze nota worden de verschillende bestaande besluiten met betrekking tot vis bij elkaar gebracht en een aantal nieuwe beleidsvoornemens gepresenteerd.

Leeswijzer

Op zeven thema's met betrekking tot vis, visstandbeheer en visrechten is opgenomen welke wet- en regelgeving en kaderstellend beleid van toepassing. Vervolgens is Rijnlands visie op het thema beschreven. Onder "huidig beleid en praktijk" is beschreven of en op welke manier invulling wordt gegeven aan de visie en de geldende wetgeving. Tot slot volgt per thema een opsomming van de beleidsvoornemens die nodig zijn om aan de visie invulling te geven. Een gedeelte van de voornemens is ter kennisname aangezien deze al eerder zijn vastgesteld of dat deze in het WBP4 zijn opgenomen. Een gedeelte van de voornemens betreft nieuw beleid dat ter vaststelling wordt voorgesteld

De opbouw van elk hoofdstuk is daarmee als volgt:

- wet- en regelgeving en het kaderstellend beleid;
- visie op het thema;
- huidig beleid en de praktijk;
- beleidsvoornemens.

De beschreven thema's zijn:

- Doelstellingen voor een duurzame, gezonde en gevarieerde visstand (hoofdstuk 2)
- Visstandbeheer (hoofdstuk 3)
- Visstandbeheercommissies (hoofdstuk 4)
- Uitgifte van visrechten (hoofdstuk 5)
- Inrichting van het watersysteem (hoofdstuk 6)
- Beheer en onderhoud van het watersysteem (hoofdstuk 7)
- Monitoring van de visstand (hoofdstuk 8)

De thema's visstandbeheer, visstandbeheercommissies en uitgifte van visrechten worden gezien de onderlinge samenhang gezamenlijk beschreven.

2. Doelstellingen voor een duurzame, gezonde en gevarieerde visstand

2.1 Wet- en regelgeving, kaderstellend beleid

Op het thema doelstellingen voor een gezonde visstand zijn de Kaderrichtlijn Water, de waterplannen van de provincies en het waterbeheerplan WBP4 van Rijnland van toepassing. Daarnaast zijn voor het herstel en behoud van de aalstand de Europese verordening aal en het Beheerplan aal van belang.

2.2 Visie op een duurzame, gezonde en gevarieerde visstand

Tot de KRW-waterlichamen horen de grotere meren en plassen, boezemkanalen en grote polderwateren. Deze wateren hebben ten opzichte van de kleinere wateren een lage vegetatiebedekking, waardoor deze als paai- en opgroeigebied voor de vis minder functie hebben. De grotere wateren zijn onder meer van belang voor visoverwintering. Voor de KRW waterlichamen zijn maatregelpakketten opgesteld die als doel hebben de vegetatiebedekking te vergroten, waarmee deze wateren ook een functie krijgen als paaigebied en opgroeigebied voor jonge vis.

De kleinere wateren die niet tot de KRW-waterlichamen behoren hebben een belangrijke functie voor de visstand in het beheersgebied. Ze dienen onder meer als paaigronden en opgroeigebied voor vissen. Het afleiden van doelstellingen en maatregelen voor deze kleinere wateren is daarmee van belang voor de visstand, zowel in de KRW-waterlichamen als daarbuiten. Bij het afleiden van doelstellingen voor de visstand en het opstellen van maatregelpakketten voor de kleinere wateren wil Rijnland de visrechtenhouders (georganiseerd in visstandbeheercommissies) betrekken aangezien zij een belangrijke partner zijn bij het realiseren van de maatregelen en het bereiken van de gestelde doelen. Waar mogelijk worden doelstellingen en maatregelen overgenomen uit bestaande integrale visstandbeheerplannen opgesteld door de visserijsector.

Rijnland wil actief bijdragen aan het herstel van de Aal voor zover dit binnen de taken en bevoegdheden van het waterschap valt. Hierbij wordt gedacht aan het mogelijk maken van intrek van glasaal en het vrij passeerbaar maken van belangrijke migratieroutes, maar ook het beperken van visserij op Aal in de directe omgeving van passeerbare gemalen en overige kunstwerken. Rijnland zal de aanbevelingen, maatregelen of richtlijnen die op landelijk of regionaal niveau worden voorgesteld beoordelen en waar mogelijk opvolgen.

2.3 Huidig beleid en praktijk bij Rijnland

Doelstellingen voor de visstand

In de detailanalyse van de KRW zijn de Rijnlandse wateren ingedeeld in waterlichamen. Per waterlichaam zijn fysisch-chemische en ecologische doelen afgeleid, waaronder doelen voor de visstand. De doelen voor de waterlichamen en de maatregelen die moeten worden genomen om deze doelen te bereiken zijn beschreven in de nota Schoon Water en vastgesteld door de Verenigde Vergadering van Rijnland.

De doelen voor de visstand worden uitgedrukt in een score op een maatlat bestaande uit soortensamenstelling, abundantie en leeftijdsopbouw. Migrerende vissoorten maken geen onderdeel uit van de maatlaten van Meren (stilstaande wateren). Dit in tegenstelling tot de maatlaten voor de stromende wateren, waarin wel migrerende vissoorten worden betrokken bij de beoordeling.

De soortensamenstelling wordt bepaald door de soortenrijkdom: het aantal soorten dat wordt aangetroffen bij een gestandaardiseerde bemonstering conform het handboek van STOWA (2003).

Het onderdeel “abundantie” wordt ingevuld door vier indicatoren die elk een deel van de visgemeenschap weerspiegelen. De indicatoren zijn gebaseerd op de relatieve biomassa van:

- brasem. Het aandeel brasem neemt in het algemeen toe met de voedselrijkdom van een water. Een zeer sterke dominantie van brasem is kenmerkend voor voedselrijke, troebele en vegetatiearme wateren.
- baars+blankvoorn in % van alle eurytopen (vissen die zich in alle watertypen thuisvoelen): de eurytope soorten baars en blankvoorn komen relatief meer voor in heldere (vaak diepere) wateren met veel of weinig submerse vegetatie maar met een gering aandeel oeverzone.
- plantminnende vis: snoek, ruisvoorn, zeelt, kroeskarper, bittervoorn, gibel, grote modderkruiper, kleine modderkruiper, tiendoornige stekelbaars en vetje komen relatief meer voor in wateren met een groot aandeel submerse- en oevervegetatie en/of overstromingsvlaktes.
- zuurstoftolerante vis: de zuurstof-, pH- en temperatuurtolerante soorten zeelt, grote modderkruiper en kroeskarper zijn indicatief voor plaatsen met een hoge zuurstofdynamiek zoals ondiep water in verlandingszones.

Leeftijdopbouw: aandeel grote vis. Deze indicator laat het effect van onder meer visserij zien. De leeftijdopbouw van het visbestand wordt daartoe beoordeeld aan de hand van de populatieopbouw van die soorten waar de visserij zich op richt. Gekozen is voor de soorten aal (beroepsvisserij) en snoekbaars (beroeps- en/of sportvisserij). De verwachting is dat bij een hoge visserijdruk weinig grote exemplaren van deze soorten worden aangetroffen. De indicator bestaat uit de procentuele biomassa van de individuen die groter zijn dan de wettelijke minimummaat.

De provincies hebben in de waterhuishoudingsplannen de functietoekenning voor land en water vastgesteld. Aan het Rijnlandse boezemwater en de hoofdwatgangen van de polders is de functie viswater toegekend. Rijnland heeft een inspanningsverplichting om te voldoen aan de normen behorend bij de functie viswater voor karperachtigen. Rijnland beoordeelt een representatief deel van de wateren en toetst deze aan de viswaternormen. Met het uitvoeren van taken op het gebied van waterkwaliteitsbeheer voldoet Rijnland aan de inspanningsverplichting.

In het Waterbeheersplan⁴ (2010-2015) wordt gesteld dat doelstellingen worden afgeleid voor wateren die niet tot een waterlichaam behoren (zogenaamde kleinere wateren, overige water of achterliggend gebied) in lijn met de doelen die voor KRW-waterlichamen worden afgeleid. Tot deze doelstellingen behoren zowel fysisch-chemische als ecologische doelen, waaronder doelen voor de visstand. De ecologische doelen en maatregelen voor kleinere wateren zullen in de planperiode van het WBP worden vastgesteld. De bijbehorende maatregelen worden geprioriteerd in een maatregelenprogramma.

Aalstand

Rijnland neemt op dit moment verantwoordelijkheid voor het herstel van de aalstand door inrichtingsmaatregelen te treffen (zie hiervoor hoofdstuk inrichting van het watersysteem). Rijnland volgt de ontwikkelingen op het gebied van aalherstel en wacht maatregelen en richtlijnen die op landelijk of regionaal niveau worden voorgesteld af.

2.4 Beleidsvoornemens

Ter kennisname, reeds vastgesteld in Nota schoon water

- 1.1 Voor de visstand in waterlichamen zullen (na vaststelling door provincie en “Brussel”) de doelstellingen gelden zoals deze zijn afgeleid in de detailanalyse van de KRW.

Ter kennisname, vaststellen door middel van WBP4:

- 1.2 Afleiden van doelstellingen voor de visstand in de kleinere wateren (niet-KRW-waterlichamen). Doelen en maatregelen voor geprioriteerde kleinere wateren worden in de planperiode vastgesteld.
- 1.3 Doelstellingen voor visstand voor kleinere wateren waar mogelijk overnemen uit bestaande integrale visstandbeheerplannen;

- 1.4 Visstandbeheercommissies betrekken bij het afleiden van doelstellingen en maatregelen voor de visstand in de kleinere wateren.

Ter vaststelling:

- 1.5 Ontwikkelingen met betrekking tot maatregelen voor herstel van de Aal volgen en deze implementeren voor zover dat binnen de taken van het waterschap past.

3. Visstandbeheer, visstandbeheercommissies en uitgifte van visrechten

3.1 Wet- en regelgeving, kaderstellend beleid

Op de thema's visstandbeheer, visstandbeheercommissies en de uitgifte van visrechten zijn de Visserijwet, het Beleidsbesluit binnenvisserij en adviesnota beleid waterbeheer – visstandbeheer, gezamenlijk opgesteld door Sportvisserij Nederland, de Combinatie van Beroepsvissers en de Unie van Waterschappen, van toepassing.

3.2 Visie op de thema's

Visie op visstandbeheer

De Kaderrichtlijn water maakt de waterbeheerder verantwoordelijk voor het bereiken van doelen voor onder meer de visstand. Om deze doelen te kunnen bereiken is het van belang dat Rijnland meer kan sturen in het visstandbeheer dan in de huidige situatie het geval is. In de adviesnota beleid waterbeheer-visstandbeheer is beschreven hoe deze verantwoordelijkheid genomen kan worden. Rijnland wil de aanbevelingen uit de adviesnota overnemen wat betreft de eindverantwoordelijkheid voor het visstandbeheer. Dit houdt vooral in dat Rijnland de doelen voor de visstand uit het Provinciale Waterplan (die op Rijnlands advies tot stand zijn gekomen) wil realiseren en dat de visserij deze doelen niet mag ondermijnen. Rijnland heeft een groot belang bij het opstellen van visstandbeheerplannen waarin de doelen voor de visstand (zowel voor waterlichamen als niet waterlichamen "kleinere wateren") verankerd zijn. Visstandbeheerplannen worden daarom opgesteld door, of in opdracht van Rijnland met de overige VBC-leden als nauw betrokken klankbord groep. De visstandbeheerplannen hebben bij voorkeur een regionaal karakter, uitgangspunt is dat er één visstandbeheerplan per VBC wordt opgesteld. Bij zeer specifieke gebieden, afwijkend van overgrote deel van de regio kan het wenselijk zijn en zal worden overwogen om visstandbeheerplannen op lokaal niveau op te stellen.

De beroepsvissers en sportvissers zijn verantwoordelijk voor het visserijbeheer (hoe wordt gevisd, waar wordt gevisd en met welke intensiteit wordt gevisd?) en stellen visplannen op. Het visstandbeheerplan moet kaderstellend zijn voor de op te stellen visplannen. Rijnland toetst of de visplannen stroken met de doelen voor de visstand en daarmee passen binnen het visstandbeheerplan. De criteria voor toetsing van visplannen zijn nog niet omschreven. Rijnland wil hierbij de landelijke richtlijnen volgen wanneer deze beschikbaar komen en deze afstemmen binnen de VBC's.

De eindverantwoordelijkheid voor het visstandbeheer wordt bij voorkeur georganiseerd door wijziging van de Visserijwet. Zolang dit niet het geval is, wil Rijnland in de huurovereenkomsten voor visrechten aanvullende voorwaarden op te nemen die deze verantwoordelijkheid garanderen en bijdragen aan het bereiken van de KRW- en overige doelen voor de visstand. Als basis hiervoor gelden de aanvullende voorwaarden zoals voorgesteld in de adviesnota beleid waterbeheer-visstandbeheer.

Rijnland zal een trekkersrol nemen in het oprichten van visstandbeheercommissies en het opstellen van visstandbeheerplannen voor de VBC-gebieden. Rijnland zal de visplannen van de visserijsector toetsen aan deze visstandbeheerplannen.

Visie op Actief Biologisch Beheer

Actief biologisch beheer is het afvissen van witvis uit een watersysteem waarbij de visdruk zo laag wordt dat de toestand van het watersysteem van troebel naar helder kan omslaan. Rijnland past deze maatregel toe als één van de laatste middelen om de gewenste toestand van het ecosysteem te bewerkstelligen. Het watersysteem moet eerst op orde zijn voordat een ingreep in de visstand zal plaatsvinden. Dat betekent dat eerst brongerichte maatregelen zullen worden genomen zoals het baggeren van de waterbodem of andere slibmaatregelen, voorzuiveren van inlaatwater of veranderen van de aanvoertroute van inlaatwater voordat wordt overgegaan op het afvissen van witvisbestanden.

In het KRW maatregelprogramma is actief biologisch beheer van de Nieuwkoopse Plassen opgenomen. Ook voor delen van de Reeuwijkse plassen wordt ABB overwogen.

Wanneer afvissen aan de orde is zal Rijnland zo diervriendelijk mogelijk te werk gaan. De methode van bevissing en de afzet van vissen zal zo gekozen worden dat minimaal dierenleed wordt veroorzaakt. Een optie kan zijn om de gevangen vissen uit te zetten in boezemwater. De methode van afvissen en afzetten van vis zal per project beoordeeld worden.

Rijnland heeft de intentie om de visrechthebbende beroepsvisser, wanneer deze over de benodigde vistuigen en expertise beschikt, onder begeleiding van een onafhankelijk adviesbureau, tegen redelijke betaling in te zetten bij het afvissen.

Visie op de nieuw op te richten visstandbeheercommissies (VBC's)

Rijnland ziet als doelstelling voor de visstandbeheercommissies in haar gebied het in consensus komen tot een goed en verantwoord visstandbeheer en visserijbeheer waarbinnen het behalen van de KRW-doelen, doelen voor kleinere wateren en overige functietoekenningen gewaarborgd zijn. Een goede samenwerking en goed overleg binnen de commissies staat hierbij centraal. Rijnland wil graag gebruik maken van de signalerende rol die de VBC kan hebben en van de gebiedskennis die aanwezig is bij de leden van de VBC.

Rijnland wil een volwaardige partner in de VBC's zijn. Dit betekent dat Rijnland er voor zal zorgen dat convenanten worden opgesteld waaraan ook Rijnland deel zal nemen.

Een praktische randvoorwaarde is dat de visstandbeheercommissies te bemensen moeten zijn. Het aantal VBC's zal daarom laag moeten zijn. Te denken valt aan maximaal vier: één VBC voor de boezem en maximaal drie VBC's die samen het gehele poldergebied dekken. De VBC's zijn gelijkwaardig in status, in die zin dat er niet een overkoepelende VBC over de overige VBC's zal zijn. De VBC-structuur dient werkbaar te zijn voor zowel Rijnland als de visserijsector. Een indeling naar de voormalige districten (noord, midden en zuid) of de huidige districtsindeling (Noord, Zuid-Oost en Zuid-West) van Rijnland kan een uitgangspunt voor regio-indeling in VBC's, maar Rijnland staat open voor suggesties op dit gebied. Een constructie waarbij er één VBC is voor heel Rijnland, of één VBC voor de boezem en één VBC voor het totale poldergebied behoort ook tot de mogelijkheden.

De VBC's dienen jaarlijks een activiteitenprogramma op te stellen waarin projecten, organisatie en bemensing worden beschreven, passend binnen het visstandbeheerplan. Bij voorkeur komt er een gezamenlijk jaarplan voor alle VBC's. Dit jaarplan met daarin een begroting, kan worden besproken in een gezamenlijke jaarvergadering voor de VBC's.

Rijnland stelt na het instellen van de VBC's geld beschikbaar voor het uitvoeren van – voor beide partijen – zinvolle projecten in VBC-verband. In de convenanten zal een verdeelsleutel worden vastgesteld voor bijdrage aan onderzoeken en projecten uitgevoerd door de VBC.

De voorzitter van de VBC moet een onafhankelijke partij zijn. Dit kan gerealiseerd worden door een bureau in te huren dat deze rol vervult. Voor het secretariaat is van belang dat er continuïteit is, daarom kan het een optie zijn het secretariaat door Rijnland te laten uitvoeren.

Rijnland streeft er naar om in VBC-verband tot maatwerk te komen als het gaat om aanvullende voorwaarden in huurovereenkomsten. Als basis worden de algemene aanvullende voorwaarden in bijlage 3 in de huurovereenkomsten opgenomen. Besluiten over extra aanvullende voorwaarden dienen gebaseerd te zijn op respect voor elkaars positie binnen het visstandbeheer en het visserijbeheer. In te sluiten convenanten kan hier nader op in worden gegaan.

Het hoogheemraadschap streeft er naar met betrekking tot visgerelateerde zaken in beleid, planvorming en uitvoering de visstandbeheercommissies geïnformeerd te houden. Aan het bestaan en werkgebied van de VBC's zal binnen Rijnland meer bekendheid worden gegeven.

Visie op de uitgifte van visrechten

Rijnland wil het advies uit de nota waterbeheer-visstandbeheer ten aanzien van de uitgifte van visrechten zo veel mogelijk opvolgen. De adviesnota beveelt aan om het bestaande systeem van huurovereenkomsten zoveel mogelijk te handhaven en dus niet over te gaan op een vergunningensysteem.

In nieuwe huurovereenkomsten zal Rijnland aanvullende voorwaarden opnemen die de randvoorwaarden scheppen voor het behalen van doelen die aan de visstand en het watersysteem gesteld zijn of worden. De voorwaarden die in de adviesnota zijn opgenomen vormen hiervoor het uitgangspunt. Rijnland zal huurovereenkomsten met lange looptijd waar mogelijk “openbreken” en vernieuwen door het toevoegen van voorwaarden. Dit is echter alleen mogelijk met medewerking van de visrechthebbers.

Als uitgangspunt zullen visrechten dus blijven worden verhuurd. De (Aal)vergunningen aan eigen gemaalmedewerkers worden echter ingetrokken, van rechtswege op grond van de regeling grote visstuwten en daarnaast vanuit het uitgangspunt dat het niet past om een bedreigde vissoort te bevissen bij de laatste barrière voor het buitenwater op weg naar de paaigronden is bereikt. In dit licht zullen ook de huurovereenkomsten in de nabijheid van vrij passeerbare poldergemalen worden gezien en zo nodig en zo mogelijk worden beëindigd. Het uitgangspunt hierbij is dat bij veilig passeerbare gemalen en kunstwerken in een straal van 300 meter rond het gemaal/kunstwerk geen onttrekking van Aal mag plaats vinden. Visrechten binnen deze straal zullen niet worden uitgegeven of verlengd. De visserij in de omgeving van visoverwinteringsplaatsen zal kritisch worden beoordeeld, wanneer dat nodig wordt geacht zullen visrechten in de omgeving van visoverwinteringsplaatsen niet worden uitgegeven dan wel niet worden verlengd.

Wateren waarin bevissing een nadelige invloed heeft op (het herstel van) een gezonde visstand worden als “kwetsbaar voor bevissing” aangemerkt. In deze wateren zullen huurovereenkomsten niet worden verlengd. Ter compensatie kunnen eventueel niet-benutte visrechten worden verhuurd.

Bij de uitgifte van nieuwe visrechten en het stellen van aanvullende voorwaarden krijgen VBC's een adviserende rol.

Rijnland streeft er naar de visrechtensituatie van de eigendommen inzichtelijk maken in een toegankelijke database, dan wel een GIS-systeem, bij voorkeur aansluitend bij een landelijk systeem.

Rijnland vraagt overige eigenaren van wateren in het beheergebied, die huurovereenkomsten uitgeven, de door Rijnland uitgezette beleidslijn te volgen. Dat wil zeggen dat zij in de huurovereenkomsten voor visrechten dezelfde aanvullende voorwaarden overnemen als Rijnland in deze nota voorstelt en dat op termijn de visrechten in wateren die kwetsbaar zijn voor bevissing niet meer worden uitgegeven.

3.3 Huidig beleid en praktijk

Visstandbeheer

Het Hoogheemraadschap van Rijnland is visrechthebbende van slechts een zeer klein gedeelte van de visrechten. Rijnland verhuurt een gedeelte van de visrechten en geeft vergunningen uit. Visstandbeheer wordt in de praktijk op dit moment niet uitgevoerd door Rijnland.

Visstandbeheercommissies (VBC's)

In het beheersgebied van Rijnland zijn verschillende VBC's actief: VBC Rijnlands boezem, VBC Klinkenbergerplas, VBC Nieuwkoop en VBC Vlietland. In 2000 heeft het hoogheemraadschap van Rijnland er voor gekozen om alleen ambtelijk bij de visstandbeheerscommissie Rijnlands boezem betrokken te zijn. Uitgangspunt hierbij was destijds dat visstandbeheer primair een zaak is van de visrechthebbers. Het convenant van VBC Rijnlands Boezem is door het hoogheemraadschap daarom

niet ondertekend. De vergaderingen van VBC Rijnlands Boezem worden bijgewoond, bij het werk van de overige VBC's is Rijnland in mindere mate betrokken.

Met betrekking tot participatie in projecten en financiële bijdrage aan projecten van de VBC's wordt conform het Rijnlandse visbeleid uit 2000 per geval beoordeeld in hoeverre de plannen passen binnen Rijnlands beleid en binnen de activiteiten die door Rijnland zelf worden ondernomen. Een bijdrage is onder meer geleverd aan het project Herinrichting Meeslouwerplas en het opstellen van het rapport "vismigratie Rijnlands boezem" dat knelpunten en oplossingen voor vismigratie van en naar Rijnlands boezem via de boezemgemalen beschrijft.

VBC Rijnlands boezem voert in samenwerking met de Combinatie van Beroepsvissers en Sportvisserij Nederland een aalpilot uit in Rijnland. Het hoogheemraadschap heeft hieraan een bijdrage geleverd door in verschillende monitoringsprojecten bij de boezemgemalen de gemerkt alen te registreren en de intrek en uittrek van glasaal en schieraal bij de boezemgemalen te kwantificeren.

In waterbeheersplan 3 heeft Rijnland vastgesteld vier regionale VBC's te willen initiëren, één voor Rijnlands Boezem en drie voor de poldergebieden. Door verschillende oorzaken heeft de instelling van de VBC's vertraging opgelopen. De intentie om de commissies op te richten bestaat nog steeds en is daarom opgenomen in het WBP4. Rijnland handelt hiermee in lijn met het geldende kader.

Visrechten

Een zeer klein gedeelte (minder dan 10%) van het water is in eigendom van Rijnland. Rijnland verhuurt visrechten conform de wettelijke regels met goedkeuring door de Kamer voor de Binnenvisserij. Naast huurovereenkomsten wordt een klein aantal vergunningen uitgegeven, het betreft hier vergunningen aan gemaalbeheerders die op aal vissen bij de gemalen. Bij de uitgifte wordt doorgaans het uitgangspunt uit de Visserijwet gevolgd dat schubvisrechten worden verhuurd aan de sportvisserij en aalvisrechten aan beroepsvissers.

Rijnland hanteert geen standaard huurovereenkomst. De looptijd van huurovereenkomsten is 6 jaar, overeenkomsten worden van rechtswege gecontinueerd en het aantal nieuwe aanvragen is zeer gering. In de huurovereenkomsten worden op dit moment geen aanvullende voorwaarden gesteld. Er is geen eigen beleid ten aanzien van huur van visrecht en huurovereenkomsten behalve dat in de trekperiode van schieraal door Rijnlands medewerkers geen bevissing mag plaatsvinden.

Momenteel worden nieuwe aanvragen en overnames van visrechten aangehouden omdat eerst duidelijk moet zijn welke aanvullende voorwaarden dienen te worden gesteld in de huurovereenkomsten in verband met gestelde KRW doelen. Na vaststelling van deze nota zullen in nieuwe aanvragen in ieder geval de voorwaarden worden opgenomen zoals voorgesteld in de adviesnota waterbeheer-visstandbeheer, eventueel aangevuld met voorwaarden die in overleg met de VBC worden vastgesteld. Voor nieuw gegraven wateren in eigendom van Rijnland zal een kritische en zorgvuldige afweging plaatsvinden alvorens visrechten te verlenen.

3.4 Beleidsvoornemens

Visstandbeheer

De voornemens 2.2 en 2.7 zijn ter vaststelling.

Voornemens 2.1, 2.3 tot en met 2.6 zijn ter kennisname, de strekking is opgenomen in WBP4 ter vaststelling

- 2.1 Opvolgen van de aanbevelingen uit de adviesnota beleid waterbeheer-visstandbeheer ten aanzien van eindverantwoordelijkheid voor het visstandbeheer;
- 2.2 Opnemen van aanvullende voorwaarden in huurovereenkomsten om deze eindverantwoordelijkheid te verkrijgen, waarbij de voorwaarden uit de adviesnota leidend zijn;
- 2.3 Opstellen en vaststellen van visstandbeheerplannen voor elke VBC-regio waarbij de doelen voor de visstand leidend zijn;

- 2.4 Formuleren van criteria voor visplannen, waarbij zo mogelijk landelijke richtlijnen worden gevolgd;
- 2.5 Bij zeer specifieke gebieden, afwijkend van het overgrote deel van de regio wordt overwogen om visstandbeheerplannen op lokaal niveau op te stellen.
- 2.6 Toetsen van visplannen aan daarvoor geldende criteria en aan het visstandbeheerplannen van de visstandbeheercommissie.
- 2.7 Sturen van een beleidsbrief aan watereigenaren (visrechthebbenden dan wel verhuurders van visrechten) met het verzoek de beleidslijn ten aanzien van de uitgifte van visrechten over te nemen;

Visstandbeheercommissies:

Ter kennisname, opgenomen in WBP4.

- 2.8 Initiëren van maximaal vier visstandbeheercommissies, die gezamenlijk het gehele beheersgebied van het hoogheemraadschap van Rijnland dekken;
- 2.9 Opstellen en ondertekenen van convenanten voor de visstandbeheercommissies zodat Rijnland een volwaardig partner is in de commissies;
- 2.10 Financieel bijdragen aan projecten van de visstandbeheercommissies zoals vastgesteld in de jaarplannen van de commissies en volgens de verdeelsleutel die is vastgesteld in de convenanten;

Visrechten:

Ter kennisname

- 2.11 Uitgiftesysteem van visrechten handhaven zoals dat nu gebruikelijk is, dat wil zeggen verhuren van visrechten en niet overgaan op een vergunningensysteem;
- 2.12 Visrechten van wateren blijven verhuren tenzij deze wateren als kwetsbaar aangemerkt kunnen worden en bevissing een nadelige invloed heeft op een gezonde visstand;
- 2.13 Criteria voor kwetsbare wateren opstellen en op kaart aangeven;
- 2.14 Kritische afweging doen alvorens visrechten van nieuw gegraven wateren uit te geven;
- 2.15 Uitgifte van visrechten bij gemalen en andere kunstwerken (bijvoorbeeld stuwen en sluizen) herzien met als uitgangspunt dat bij veilig passeerbare gemalen en overige kunstwerken in een straal van 300 meter rond het kunstwerk geen visrechten worden uitgegeven of verlengd. Hierbij worden landelijke richtlijnen gevolgd waarbij afstemming wordt gezocht binnen de VBC's;
- 2.16 Medewerking verlenen aan de implementatie van de ministeriële regeling betreffende het gebruik van beroepsmatige vistuigen. Dit houdt in dat de verhuur van visrecht of het verlenen van vergunningen voor aalrecht worden beëindigd wanneer niet wordt voldaan aan de voorwaarden zoals gesteld in de wetswijziging "regeling grote vistuigen"
- 2.17 Intrekken van vergunningen en huurovereenkomsten aan eigen medewerkers op grond van de regeling grote vistuigen;
- 2.18 Inzicht verkrijgen in de visrechten situatie in het beheersgebied door hiervoor een systeem hiervoor op te zetten in GIS of aan te sluiten bij bestaande databases voor zover die beschikbaar zijn);
- 2.19 Administratief regelen dat visrechten allemaal op dezelfde datum worden verlengd.

4. Inrichting van het watersysteem

4.1 Wet- en regelgeving, kaderstellend beleid

Op dit thema zijn de Kaderrichtlijn Water, de Benelux-beschikking vrije vismigratie, de Decembertota 2006, de water(huishoudings)plannen van de provincie, Rijnlands waterbeheersplan, de legger, de keur en Beleidsregels behorend bij de Keur van toepassing.

4.2 Visie op de inrichting van het watersysteem

Visie op de inrichting van watersysteem en watergangen ten behoeve van de visstand

De inrichting van het watersysteem moet randvoorwaarden bieden om de doelen voor de visstand te kunnen bereiken. Deze doelen betreffen de KRW-doelstellingen voor de waterlichamen en de doelen voor kleinere wateren (niet-waterlichamen) die nog zullen worden afgeleid.

Om de doelen te kunnen bereiken is het van belang dat aan de habitateisen van vissen wordt voldaan: er moeten voldoende natuurvriendelijke oevers aanwezig zijn die kunnen fungeren als paaiplaats en opgroeigebied voor vissen evenals overwinteringsgebieden. Opname van deze randvoorwaarden aan de inrichting in de leggers garandeert dit voor een deel. Waar deze habitats nog niet aanwezig zijn moeten deze worden ingericht, wanneer dit niet mogelijk is worden habitats elders bereikbaar gemaakt, bijvoorbeeld door het realiseren van een vismigratievoorziening. Inrichtingsmaatregelen die gunstig zijn voor de ecologische kwaliteit in het algemeen hebben de voorkeur boven maatregelen waarvan alleen de visstand profiteert. Het inrichten van natuurvriendelijke oevers in een polder heeft dus de voorkeur boven het realiseren van een vispassage om bestaande natuurvriendelijke oevers in een andere polder bereikbaar te maken.

Bij het opstellen van peilbesluiten zal Rijnland rekening houden met de belangen van de visstand, waarbij wordt getracht geen nieuwe barrières te creëren. Bij niet te vermijden versnippering van het watersysteem zal Rijnland zoeken naar compensatiemogelijkheden. Wanneer deelleefgebieden van vis onbereikbaar worden door de versnippering, dan worden deze habitats binnen het nieuwe, kleinere peilvak gerealiseerd of bereikbaar gemaakt (denk hierbij aan passeerbare stuwen of gemalen). Bij het uitvoeren van peilverlagingen wil Rijnland er beter op toe zien dat de vereiste verdiepingen van watergangen worden gerealiseerd voordat peilverlaging wordt ingesteld. Het doel hiervan is dat er voldoende diep water aanwezig blijft voor vis en voor de waterkwaliteit in algemene zin. Waar mogelijk wordt een natuurlijk peil of een flexibel peil ingesteld wat bijdraagt aan de ontwikkeling van natuurlijke oevers en daarmee aan een goede visstand.

De inrichting ten behoeve van het bereiken van een gezonde visstand vindt plaats in het kader van de uitvoering van het waterbeheersplan. Het KRW-programma en het op te stellen maatregelenprogramma vis vallen hier onder. Doorgaan met “werk met werk maken” door natuurvriendelijke oevers aan te leggen bij kadeherstel en onderhoud aan watergangen is van groot belang om de randvoorwaarden voor een goede visstand te realiseren.

Bij het ontwerp van natuurvriendelijke oevers wil Rijnland rekening houden met het functioneren van de oever als paaiplaats voor vis en een optimale inrichting realiseren in de beschikbare ruimte. In ieder geval buiten de EHS zal rekening worden gehouden met sportvisserijbelangen zodat voldoende visplekken beschikbaar blijven. Hierbij zal een balans gezocht moeten worden tussen de hoeveelheid begroeide oever en het aantal visplekken.

Rijnland wil haar medewerkers bewust maken van het belang van natuurvriendelijke inrichting voor onder meer vis.

Visie op vismigratie

Vismigratie is van belang voor een goede visstand in het algemeen en voor het voortbestaan van diadrome vissoorten in het bijzonder. Diadrome vissoorten zijn soorten die zowel zoet als zout water nodig hebben om hun levenscyclus te kunnen voltooien. Voor trekvisen wil Rijnland in ieder geval de belangrijkste migratieroutes passeerbaar maken. Dit betekent dat knelpunten voor migratie op de grenzen van de boezem met buitenwater in beide richtingen worden opgelost en dat knelpunten tussen peilvakken onderling en tussen polders en boezem op termijn worden opgelost. Algemene vissoorten hebben baat bij migratievoorzieningen wanneer hierdoor knelpunten op de route tussen de verschillende leefgebieden (paaigronden, opgroeigebied, overwinteringsgebied) worden opgelost. Waar mogelijk worden migratieknelpunten opgelost wanneer er werkzaamheden aan gemalen of andere kunstwerken plaatsvinden. Wanneer blijkt dat er belangrijke knelpunten zijn bij gemalen die kort geleden zijn gerenoveerd, dan worden deze met voorrang opgelost en wordt niet gewacht tot het gemaal opnieuw aan renovatie toe is.

De mogelijkheden om vismigratie te bevorderen door aangepast sluisbeheer zullen worden onderzocht in de studie “habitat en areaal voor een goede visstand”.

Bij renovatie en nieuwbouw van grote (boezem) gemalen (niet standaard gemalen) wil Rijnland al vanaf de voorontwerpfase rekening houden met de belangen van vis. De ecologische randvoorwaarden ten aanzien van vis zijn onderdeel van het programma van eisen voor het pompenbestek en het civiel bestek.

De functionaliteit van vismigratievoorzieningen worden gemonitord door visonderzoek uit te voeren bij de gemalen. Dit is zeker in de komende jaren van belang omdat er nog weinig kennis is over vismigratievoorzieningen. Rijnland wil de beschikbare kennis en ervaring bijhouden en haar eigen inzichten delen met overige waterschappen in Nederland.

Visie op visveiligheid

Bij de nieuwbouw en renovatie van gemalen worden zoveel mogelijk visveilige voorzieningen getroffen. Bewezen visonveilige pompen worden met viswerende constructie (bijvoorbeeld stroboscopische lampen) toegepast, of zodanig beheerd dat zo min mogelijk beschadiging en sterfte van vissen optreedt. Bij het herzien van het standaardontwerp van gemalen wordt nadrukkelijk rekening gehouden met randvoorwaarden voor visveiligheid.

Rijnland wil inventariseren waar in haar gebied visonveilige gemalen staan en de effecten hiervan mitigeren.

4.3 Huidig beleid en praktijk

Inrichting watersysteem en watergangen

Natuurvriendelijke oevers

In de waterbeheerplannen (WBP2, WBP3 en WBP4) zijn doelstellingen opgenomen voor natuurlijke inrichting van de oevers. Natuurvriendelijke oevers dragen bij aan een goede visstand aangezien de oevers als paaiplaats kunnen fungeren, de vegetatie in de oevers als voedsel of als schuilplaats voor vissen dient en in de oevers een variëteit aan visvoedsel (waaronder zoöplankton en macrofauna) voorkomt. Rijnland realiseert natuurvriendelijke oevers door werk met werk te maken, bijvoorbeeld bij kadeherstel en vervanging van afgeschreven beschoeiingen door natuurvriendelijke oevers en financiert de aanleg van natuurvriendelijke oevers door derden mee door middel van de subsidieregeling natuurvriendelijke oevers. Om de KRW doelen te kunnen bereiken worden in de waterlichamen grote lengten natuurvriendelijke oevers aangelegd.

Legger van de oppervlaktewateren

In de legger zijn per watergang onder meer de voorgeschreven waterdiepte, breedte van de watergang en oevortalud opgenomen. Bij het afleiden van de gewenste diepten en oevortaluds is rekening gehou-

den met de randvoorwaarden voor een goede fysisch-chemische en ecologische waterkwaliteit. Het baseren van de legger op randvoorwaarden vanuit het oogpunt van zowel waterkwantiteit als waterkwaliteit draagt bij aan een goede visstand.

Bij het opstellen van de legger voor de boezemwateren is getoetst of voldoende diep water voor de overwintering van vis aanwezig is. Diepe kanalen, meren en plassen zijn in voldoende mate aanwezig en bereikbaar in het boezemsysteem. Bij het opstellen van de legger voor polderwateren is de waterdiepte in de hoofdwatgangen op 1 meter gesteld ten behoeve van visoverwintering.

Uit de literatuur is bekend dat vissen voor het overleven in strenge winters een grotere waterdiepte (1,5 tot 2 meter) nodig kunnen hebben dan eenvoudig in de polder gerealiseerd kan worden. Omdat er relatief weinig bekend is over de functionaliteit van speciaal voor overwintering aangelegde diepe plekken en het realiseren van deze diepte in de polder voor praktische problemen zorgt, is deze grotere waterdiepte niet standaard in de legger opgenomen. Om te onderzoeken of en waar diepe plekken (of visoverwinteringsplaatsen) in de polder kunnen worden aangelegd en hoe deze in de praktijk functioneren is de pilot visoverwintering gestart. In deze pilot worden locaties gezocht voor de aanleg van diepere plekken en wordt onderzocht of deze plekken in strenge winters gebruikt worden door vis, hoe de fysisch-chemische omstandigheden zich hier ontwikkelen en hoe vaak de overwinteringsplaatsen opnieuw op diepte moeten worden gebracht. Afhankelijk van de resultaten van de pilot (verwacht 2012) kan worden besloten visoverwinteringsplaatsen als inrichtingsmaatregel ten behoeve van een goede visstand toe te passen.

Keur en bijbehorende beleidsregels

De beleidsregels behorend bij de Keur beogen er voor te zorgen dat de hoeveelheid beschoeiingen, duikers en overkluizingen beperkt blijven. Dit draagt bij aan een betere waterkwaliteit, zowel fysisch-chemisch als ecologisch, waarbij ook de visstand gebaat is. De afmetingen van duikers (lengte en doorsnede) moet voldoen aan minimale eisen waarbij vismigratie door de duikers mogelijk is.

Peilbeheer, inrichtingsplannen

In de praktijk wordt de voorgeschreven drooglegging behorend bij de functie zoals voorgeschreven door de provincies in de peilbesluiten vastgelegd. De effecten van een peilverandering en de gevolgen van het uitvoeren van inrichtingsplannen behorend bij de peilbesluiten worden getoetst aan de bepalingen uit de Flora en Faunawet. Er is bij het opstellen van peilbesluiten en inrichtingsplannen nog geen bijzondere aandacht voor de visstand. De visstand profiteert echter mee van beleid dat om andere redenen geformuleerd is, zoals het tegengaan van versnippering van watersystemen. Vissen zijn gebaat bij zo groot mogelijke watersystemen, aangezien de kans daar het grootste is dat alle deelleefgebieden die de vis nodig heeft aanwezig zijn.

Het beleid dat voorschrijft dat watgangen eerst op voldoende diepte moeten worden gebracht voordat een peilverlaging mag worden doorgevoerd zorgt ervoor dat de waterdiepte voor vissen niet te klein wordt wanneer een nieuw peilbesluit wordt uitgevoerd.

Vismigratie

In WBP4 is als maatregel het vispasseerbaar maken van de vier boezemgemalen opgenomen. Uit het onderzoek vismigratie Rijnlands Boezem is eerder al gebleken dat de boezemgemalen harde barrières vormen voor vismigratie van buitenwater naar de boezem. In het onderzoek is aangenomen dat visbeschadiging en vissterfte zou optreden als de boezemgemalen in werking zijn. In hoeverre de gemalen ook werkelijk een barrièrewerking hebben voor vissen die van de boezem naar het buitenwater willen migreren was op het moment dat de maatregel in WBP3 werd opgenomen nog niet bekend. Inmiddels zijn metingen van het visaanbod en de vispassage uitgevoerd in voorjaar (migratie van buitenwater naar de boezem, 2007 bij Katwijk en Halfweg, 2008 bij Spaarndam en Gouda) en in het najaar (migratie van boezem naar buitenwater, 2006 bij Katwijk en 2007 bij Halfweg, Spaarndam en Gouda). Dit heeft inzicht gegeven in de hoeveelheid vis die wil migreren, de mate waarin dit mogelijk is en de beschadiging of sterfte die hierbij optreedt.

De boezemgemalen blijken inderdaad barrières te zijn voor vissen die naar de boezem willen migreren. Alleen bij Katwijk is in enige mate migratie naar de boezem mogelijk, maar zonder aanpassingen behoort dit na renovatie van het gemaal tot het verleden. Vooral bij de boezemgemalen Katwijk en Halfweg komen in het voorjaar grote aantallen glasalen aan die naar de boezem toe willen. In het najaar zijn deze locaties ook het meest in trek bij de schieralen die weer naar zee toe willen. Spaarndam en Gouda zijn in mindere mate belangrijke locaties voor vismigratie van en naar de boezem.

Bij de uitvoering van de renovatie van boezemgemaal Katwijk wordt een deel van de benodigde vismigratievoorzieningen gerealiseerd. Benodigde aanpassingen aan de buitensluis zijn nog niet gepland. De realisatie van vispassages bij Halfweg en Spaarndam zijn in voorbereiding. Bij de renovatie van boezemgemaal Gouda zijn de randvoorwaarden voor vismigratie meegenomen in de aanbesteding van de bestekken. Bij Gouda treedt op dit moment vrijwel geen sterfte op wanneer het gemaal in werking is; door renovatie (vervangen van de gemaalpompen) mag dit niet verslechteren. Bij uitvoering van de renovatie wordt getracht het gemaal “stiller” te maken, waardoor vissen mogelijk meer de neiging hebben om via het gemaal de boezem te verlaten. Ook het regime van inlaten zal worden aangepast om de voorjaarsmigratie naar de boezem te bevorderen.

In 2009 zal Rijnland een studie starten die als doel heeft de knelpunten voor een goede visstand in kaart te brengen en deze op te nemen in een maatregelenprogramma voor vis. Het in beeld brengen van belangrijke vismigratieroutes binnen het gebied van Rijnland en van en naar de boezem is onderdeel van deze studie. De belangrijkste knelpunten (naar waarschijnlijkheid de aanwezigheid van niet passeerbare poldergemalen en stuwen) op de belangrijkste migratieroutes zullen worden opgelost, wat moet bijdragen aan een gezonde visstand.

Tot de belangrijkste migratieknelpunten in beeld zijn wordt een groot aantal poldergemalen gerenoveerd of nieuwgebouwd. Mogelijk bevinden zich belangrijke knelpunten voor vismigratie onder deze poldergemalen. Poldergemalen worden eens per 15 tot 20 jaar gerenoveerd. Het tegelijkertijd realiseren van een vispassage bij een nieuw te bouwen of te verbouwen gemaal bespaart kosten in voorbereiding en uitvoering. Om te voorkomen dat deze kansen worden gemist, maken we gebruik van criteria die zijn opgesteld om te bepalen of een gemaal moet worden uitgerust met een vismigratievoorziening. Jaarlijks wordt een lijst met poldergemalen opgesteld die in de komende periode moeten worden gerenoveerd dan wel nieuwgebouwd. De kenmerken van het gebied dat door het gemaal wordt ontwaterd worden getoetst aan de criteria en wordt de prioriteit bepaald om het gemaal passeerbaar te maken. Het poldergemaal krijgt prioriteit “hoog” voor vispasseerbaarheid wanneer daardoor een groot peilvak met een goede inrichting voor vis en een goede zuurstofhuishouding wordt ontsloten. Bij peilvakken met een natuurfunctie zal een afweging plaatsvinden of het gebied is gebaat bij vrije vismigratie of juist bij een mate van isolatie om te voorkomen dat bijzondere vissoorten nadelige effecten ondervinden door meer algemene soorten. Als bij toetsing een lage prioriteit voor vispasseerbaarheid wordt gescoord, dan wordt het nieuwe gemaal zo mogelijk visveilig uitgevoerd, wat inhoudt dat bij het gemaal zo min mogelijk sterfte of beschadiging van vis optreedt, maar vismigratie geen doelstelling is. Deze praktijk is nog niet in beleidsregels vastgelegd.

Als actie voortkomend uit de Decembernote 2006 heeft Rijnland aangegeven welke gemalen in het kader van de KRW met prioriteit vispasseerbaar worden gemaakt. Het betreft de gemalen die de KRW waterlichamen in polderwater afwateren. Geprioriteerde knelpunten worden opgelost als er renovaties of nieuwbouwprojecten bij gemalen, sluizen of stuwen zijn. Overige knelpunten worden door middel van eerder genoemde studie in beeld gebracht.

Visveiligheid

In WBP4 is aangegeven dat in de planperiode tenminste 10% van de gemalen visvriendelijk wordt gemaakt.

In het huidige beleid wordt nog weinig rekening gehouden met de visveiligheid bij kunstwerken zoals gemalen. In de praktijk blijkt echter steeds vaker dat de huidige efficiënte pompen veel beschadiging en sterfte van vissen veroorzaken. Bij bijvoorbeeld de gemalen bij de peilvakken in de Zilk treedt veel

vissterfte op doordat de vissen zich in de toevoer van de pomp verzamelen. Wanneer de pomp op vol vermogen wordt gestart worden de vissen aangezogen en raken beschadigd met vissterfte tot gevolg. Van gemaal Lijnden is door onderzoek bekend dat er veel beschadiging en sterfte van vissen optreedt.

Watersysteembeheerders zijn hier steeds alerter op en experimenteren met methoden om deze vissterfte te voorkomen. Bijvoorbeeld door het (als proef) plaatsen van stroboscopische lampen voor de toevoer van het gemaal om vissen op afstand te houden. Een andere proef die wordt gedaan is het zeer langzaam opstarten van de pompen in “omgekeerde richting”. De verwachting is dat vissen daardoor uit de toevoer worden verjaagd. Bij het omkeren van de pomprichting wordt het toerental geleidelijk opgevoerd in de hoop dat vissen wanneer het gemaal eenmaal op volledig toerental draait uit de buurt blijven. Het positieve effect van deze maatregelen is nog onzeker. Beter is het daarom om bij het ontwerp van het gemaal er voor te zorgen dat vissen niet in contact kunnen komen met draaiende delen van het gemaal.

Pompleveranciers en ingenieursbureaus werken tevens aan technische oplossingen om vissterfte bij gemalen te voorkomen. Een voorbeeld hiervan is een buisvijzel, waarbij de buis meedraait met de vijzel en er dus geen risico bestaat op beknelling van de vis tussen vijzel en buis. Bij poldergemaal Zwanburgerpolder te Warmond heeft Rijnland deze oplossing als eerste in Nederland toegepast. Een andere oplossing is het Venturi-systeem waarbij de vis voor de toevoer van de pomp wordt afgeschrikt door een stroboscopische lamp en door twee leidingen langs het gemaal wordt aangezogen waarbij contact met de pomp wordt vermeden. Rijnland volgt deze ontwikkelingen en voert zelf al experimenten uit met visverjaging door stroboscopische lampen.

4.4 Beleidsvoornemens

Inrichting voor goede visstand (watersysteem, watergangen)

Ter kennisname, reeds vastgesteld in WBP4 en nieuwe legger

- 3.1 Bij opstellen van de legger rekening houden met de eisen die gesteld worden vanuit ecologie en waterkwaliteit, mede ten behoeve van een goede visstand;
- 3.2 Knelpunten voor een goede visstand in beeld brengen door het uitvoeren van de studie “benodigd en beschikbaar habitat en areaal voor goede visstand.
- 3.3 Opstellen en uitvoeren van een maatregelprogramma vis ten behoeve van het oplossen van knelpunten voor de visstand. Mogelijke maatregelen zijn het aanleggen van ecologische verbindingszones, natuurvriendelijke oevers, paaiplaatsen, overwinteringsplaatsen. Een deel van deze maatregelen is al gepland in het KRW-traject en in WBP3 cq WBP4;

Ter vaststelling:

- 3.4 Bij het opstellen van peilbesluiten en inrichtingsplannen rekening houden met eisen die vissen stellen aan inrichting en waterkwaliteit;

Beleidsvoornemens vismigratie

Ter kennisname, reeds vastgesteld in WBP4

- 3.4 Belangrijke vismigratieroutes in kaart brengen als onderdeel van studie benodigd en beschikbaar habitat en areaal voor goede visstand;
- 3.5 Belangrijke knelpunten op de belangrijke vismigratieroutes oplossen (bv door passeerbare gemalen te realiseren en visvriendelijk sluisbeheer voeren gericht op vismigratie);
- 3.6 Vismigratieroutes vispasseerbaar maken door middel van werk met werk maken. Prioritaire knelpunten met voorrang oplossen;
- 3.7 Tot de belangrijkste knelpunten in beeld zijn gebruik maken van de “criteria voor vismigratie” om te bepalen welke poldergemalen vispasseerbaar moeten worden gemaakt (zie bijlage).
- 3.8 Belangrijke knelpunten bij gemalen met voorrang oplossen en niet wachten tot het gemaal aan renovatie toe is.

Beleidsvoornemens visveiligheid

Ter kennisname, opgenomen in WBP4.

- 3.9 Visonveilige gemalen in beeld brengen als onderdeel van de studie benodigd en beschikbaar habitat en areaal voor goede visstand. De knelpunten worden geprioriteerd en opgenomen in het maatregelprogramma vis wat vervolgens wordt uitgevoerd;

Ter vaststelling:

- 3.10 Bij het nieuwe standaardontwerp voor poldergemalen wordt rekening gehouden met de visveiligheid;
- 3.11 Bewezen visonveilige pompen worden niet toegepast zonder viswerende constructie;
- 3.12 Bij renovatie en nieuwbouw van poldergemalen worden visveilige voorzieningen getroffen om schade en sterfte van vissen bij poldergemalen te voorkomen of zo klein mogelijk te houden;
- 3.13 De definitie van “visveiligheid” in termen van acceptabel percentage schade of sterfte zal in lijn zijn met de aanbevelingen die volgen uit het onderzoek naar visvriendelijke gemalen dat op dit moment door STOWA wordt uitgevoerd.

5. Beheer en onderhoud van het watersysteem

5.1 Wet- en regelgeving, kaderstellend beleid

Op het thema beheer en onderhoud zijn de Flora- en faunawet en de gedragscode flora- en faunawet voor de waterschappen van toepassing.

5.2 Visie op beheer en onderhoud van het watersysteem

Bij het beheer en onderhoud van watergangen wil Rijnland nadrukkelijk rekening houden met de randvoorwaarden voor een gezonde visstand. Het werken volgens de gedragscode flora- en faunawet voor de waterschappen geeft hier naar verwachting voldoende invulling aan. Rijnland wil haar medewerkers bewust maken van het belang van natuurvriendelijk onderhoud en ecologisch schouwen voor onder meer vis, door middel van het geven en laten volgen van cursussen.

5.3 Huidig beleid en praktijk

Bij het onderhoud van de primaire oppervlaktewateren wordt zoveel mogelijk gewerkt volgens de gedragscode Flora- en faunawet voor de waterschappen. Zowel beschermde als algemene vissoorten worden zoveel mogelijk gespaard wanneer gewerkt wordt volgens de gedragscode. Dit draagt bij aan een goede visstand. Medewerkers van Rijnland, aannemers en loonwerkers zijn op cursus geweest om te leren hoe zij in de praktijk rekening kunnen houden met de vereisten van de Flora- en faunawet.

De bestekken voor onderhoud van het natte profiel worden aangepast waarbij de aanbevelingen uit de gedragscode Flora- en faunawet als basis gelden. Rijnland is opdrachtgever voor het schonen van het natte profiel van een gedeelte van het boezemwater en de hoofdwatgangen in de polders.

De afwezigheid van onderhoudspaden langs de hoofdwatgangen maakt het overigens veelal onmogelijk om het onderhoud vanaf de kant in de eerste voorkeursperiode volgens de gedragscode te kunnen uitvoeren. Veelal moet met de machines over particulier terrein worden gereden. Om schade aan de daar aanwezige gewassen te voorkomen, moet het tijdstip van schonen zoveel mogelijk worden afgestemd met de gebruiker van de grond. Dit blijkt in de praktijk vaak op gespannen voet staan met de voorkeursperiode voor de beschermde flora en fauna.

Conform de beleidsregel oppervlaktewateren/inrichting watersysteem is het toegestaan dat overige watergangen breder dan drie meter bij de schouw niet meer volledig “schoon” (vrij van waterplanten) zijn. Aan de randen van deze watergang mag een strook vegetatie achterblijven ter breedte van 10% van de breedte van de watergang. Op deze manier blijft er altijd een schuilplaats achter voor macrofauna en vissen en wordt de ecologische kwaliteit van de watergang hoger, waarvan vissen meeprofiteren.

Bij het uitvoeren van baggerwerken wordt gewerkt volgens de gedragscode Flora- en faunawet voor de waterschappen. Wanneer dit niet mogelijk is, bijvoorbeeld als de werkzaamheden niet als bestendig beheer kunnen worden aangemerkt, wordt een ontheffing gevraagd waarbij de uitgangspunten van de gedragscode in de werkwijze worden meegenomen.

In de praktijk komt het er op neer dat gefaseerd wordt gewerkt zodat steeds een deel van de habitat gespaard blijft. In sommige gevallen wordt een strook van de watergangen niet gebaggerd zodat er in de watergang schuilmogelijkheden blijven voor (beschermde) vissen. Daarnaast worden voor onder meer vissen kwetsbare perioden gemeden. Zo worden geen werken uitgevoerd als de watertemperatuur te hoog is (risico op zuurstofloosheid met vissterfte tot gevolg) dan wel te laag is (vissen zijn dan traag en kunnen minder makkelijk vluchten voor de werkzaamheden). Bij uitvoering van het werk

wordt getracht van dichte zijden van de watergang naar open zijden te werken, zodat vissen kunnen wegvluchten voor de machines en niet worden ingesloten.

5.4 Beleidsvoornemens

Ter kennisname, reeds vastgesteld in WBP3 en WBP4.

- 4.1 Zorgplicht Flora- en Faunawet doorvoeren in de werkwijze van Rijnland.
- 4.2 Uitvoeren van natuurvriendelijk (visvriendelijk) onderhoud en ecologisch schouwen.

6. Monitoring van de visstand

6.1 Wet- en regelgeving, kaderstellend beleid

Op het thema monitoring van de visstand is de Kaderrichtlijn Water van toepassing.

6.2 Visie op de monitoring van de visstand

Rijnland wil over voldoende meetgegevens van de visstand beschikken om het visbeleid en visgerelateerde maatregelen te kunnen toetsen en evalueren. Monitoring van de visstand zal, mede doordat in het verleden weinig gegevens van de visstand zijn verzameld, een belangrijkere rol moeten krijgen dan voorheen.

Rijnland wil de KRW-monitoring en projectenmonitoring opnemen in een samenhangen monitoringsplan voor vis dat meerdere jaren beslaat. De intentie is er om ieder voorjaar de monitoringsplannen voor te leggen aan de VBC's zodat leden op de hoogte zijn en zij hun gebiedskennis en technische kennis kunnen inbrengen.

Om visstandmonitoring zorgvuldig te kunnen voorbereiden en uitvoeren is het van belang dat er een goed overzicht komt van visrechthebbers in het gebied. De landelijke ontwikkelingen op dit gebied zullen worden gevolgd en zo mogelijk wordt hierbij aangesloten. Zolang dit overzicht niet beschikbaar is, zal Rijnland in een vroeg stadium contact opnemen met de VBC's en de visrechthebbers die wel bekend zijn om te achterhalen wie de overige visrechthebbers zijn zodat alle visrechthebbers tijdig worden geïnformeerd over de voorgenomen bemonsteringen. Rijnland wil de communicatie met visrechthebbers in eigen hand houden met als doel een grotere zorgvuldigheid in de communicatie te betrachten ten einde de relaties met de visrechthebbers in het gebied goed te houden.

Rijnland wil monitoringsplannen zoveel mogelijk uitvoeren volgens standaarden en richtlijnen. Dit komt een goede vergelijkbaarheid van de resultaten binnen en buiten Rijnland ten goede. Daarbij hecht Rijnland eraan dat visbemonsteringen visvriendelijk worden uitgevoerd. Aan de uitvoerder van de bemonstering wordt gevraagd een visplan op te stellen waarin hij inzichtelijk maakt welke vistuigen hij zal gebruiken en welke visserijinspanning hij zal leveren en op welke wijze de visvriendelijkheid gewaarborgd is.

Rijnland heeft de intentie om de visrechthebbende beroepsvisser, wanneer deze over de benodigde vistuigen en expertise beschikt, onder begeleiding van een onafhankelijk adviesbureau, tegen redelijke betaling in te zetten bij visbemonsteringen.

De resultaten van de visstandbemonsteringen worden in concept voorgelegd aan de VBC's en aan direct belanghebbenden (visrechthebbers) zodat deze hun kennis van de visstand in het gebied kunnen inbrengen om de resultaten beter in context te kunnen plaatsen. Rijnland wil de definitieve resultaten van de visbemonstering voor derden toegankelijk maken door deze te laten opnemen in landelijke databases als bijvoorbeeld Piscaria.

6.3 Huidig beleid en praktijk

Visstand maakte tot voor kort geen deel uit van de beoordelingssystemen voor waterkwaliteit. Om die reden is er door Rijnland –behalve in het kader van specifieke projecten, zoals de bestrijding van eutrofiering in veenplassen- vrijwel geen onderzoek gedaan naar de visstand in het beheersgebied.

Monitoring van de visstand wordt sinds enkele jaren uitgevoerd in KRW-waterlichamen. De monitoring wordt uitgewerkt samen met de overige waterbeheerders in deelstroomgebied Rijn-West. Monitoring wordt uitgevoerd om de huidige toestand in beeld te brengen en een nulsituatie vast te leggen als referentie voor monitoring na uitvoering van maatregelen. Rijnland voldoet wat betreft dichtheid van

het meetnet, aantal meetlocaties, meetfrequentie en methode van monitoring aan de voorschriften van de Kaderrichtlijn Water.

Naast KRW-monitoring van de visstand vindt ook projectgebonden monitoring plaats, bijvoorbeeld om de effecten van WBP-maatregelen in beeld te brengen, zoals vismonitoring bij de boezemgemalen waar vispassages zullen worden gerealiseerd.

Om onderzoek te kunnen doen naar de visstand is toestemming van de visrechthebbende een voorwaarde. Het ontbreekt aan een goed overzicht van visrechthebbenden in het beheersgebied van Rijnland, wat het voorbereiden van visstandmonitoring bemoeilijkt. In de praktijk komt het voor dat niet aan alle visrechthebbenden toestemming kan worden gevraagd en visrechthebbenden niet altijd op de hoogte zijn van een geplande visbemonstering.

Naar aanleiding van calamiteiten kan het nodig zijn extra monitoring uit te voeren om het effect van de calamiteit op de visstand te bepalen. In het calamiteitenbestrijdingsplan van Rijnland zal worden beschreven hoe in deze gevallen wordt gehandeld.

6.4 Beleidsvoornemens

Ter kennisname:

- 5.1 Bij de uitvoering van maatregelen de meetvragen met betrekking tot vis tijdig inzichtelijk maken zodat een meetplan kan worden gemaakt en op tijd kan starten;
- 5.2 Opstellen van vismonitoringsplannen conform de voorschriften van de KRW;
- 5.3 Vismonitoring (laten) uitvoeren volgens landelijke standaarden en richtlijnen;
- 5.4 Vismonitoring visvriendelijk (laten) uitvoeren;
- 5.5 Monitoringsplan jaarlijks voorleggen aan de visstandbeheercommissies;
- 5.6 Communicatie met visrechthebbenden zelf in hand houden en zorgvuldigheid hierbij in acht nemen om relaties goed te houden;
- 5.7 Overzicht krijgen in de visrechtensituatie in het beheersgebied;
- 5.8 Visrechthebbende beroepsvisser voor zover deze over de benodigde vistuigen en expertise beschikt onder begeleiding van een onafhankelijk adviesbureau tegen redelijke betaling inzetten bij de visbemonsteringen;
- 5.9 Resultaten van vismonitoring in concept voorleggen aan visstandbeheercommissies en direct belanghebbenden (visrechthebbenden);
- 5.10 Monitoringsresultaten ter beschikking stellen voor opname in landelijke databases zoals "Piscaria".
- 5.11 Optreden bij vissterfte procesmatig beschrijven in het calamiteitenbestrijdingsplan.

7. Geraadpleegde bronnen

Aalcomité, 2005. Nederlands beheerplan aal, eindrapport.

Ecologica, 2007. Beschermd flora en fauna in het beheergebied van het Hoogheemraadschap van Rijnland. Fase 1. Literatuuronderzoek.

Hoogheemraadschap van Rijnland, 2004. Legger van de boezemwateren. Achtergronddocument.

Hoogheemraadschap van Rijnland, 2004. Legger van de boezemwateren. Hoofddocument.

Hoogheemraadschap van Rijnland, 2005. Waterbeheerplan 2006-2009. Strategie.

Hoogheemraadschap van Rijnland, 2005. Waterbeheerplan 2006-2009. Uitvoering.

Hoogheemraadschap van Rijnland, 2006. Keur Rijnland 2006 en bijbehorende beleidsregels en algemene regels.

Hoogheemraadschap van Rijnland, 2008. Nota schoon water, strategie en programmering Kader-richtlijn Water.

Hoogheemraadschap van Rijnland, 2008. Ontwerp WBP4 2010-2015.

Kroes, M.J. en R.B. Zoetemeyer, 2000. Masterplan Visstandbeheer Rijnlands boezem. Een uitgave van Gemeenschappelijke visrechthebbenden Rijnlands boezem.

Kruitwagen, G., 2007. Monitoring van stroomafwaartse migratie van vis bij gemaal Katwijk, Witteveen + Bos, Deventer.

Kruitwagen, G., 2007. Monitoring van de stroomopwaartse migratie bij de gemalen Katwijk en Halfweg, Witteveen + Bos, Deventer.

Kruitwagen, G., 2008. Monitoring van stroomafwaartse migratie van vis bij de gemalen Halfweg, Spaarndam en Gouda. Witteveen + Bos, Deventer.

Kruitwagen, G., 2008. Monitoring van stroomopwaartse migratie van vis bij de gemalen Spaarndam en Gouda, Witteveen + Bos, Deventer.

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, 1999. Beleidsbesluit Binnenvisserij

Provincie Noord-Holland, 2006. Provinciaal Waterplan 2006 – 2010 ‘Bewust omgaan met Water’

Provincie Noord-Holland, 2008. Ontwerp Waterplan 2010-2015 Provincie Noord-Holland. Beschermen, Benutten, Beleven en Beheren.

Provincie Zuid-Holland, 2006. Beleidsplan Groen, Water en Milieu.

Provincie Zuid-Holland, 2008. Ontwerp Provinciaal Waterplan Zuid-Holland 2010-2015.

Schreuder, C.G. & J.C. van der Doe, 2004. Vismigratie Rijnlands boezem. In opdracht van Visstandbeheercommissie Rijnlands Boezem. TAUW, Deventer.

Unie van Waterschappen, 2006. Gedragscode Flora- en Faunawet voor waterschappen. Goedgekeurd door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit op 10 juli 2006. Unie van Waterschappen, Den Haag.

Unie van Waterschappen, Sportvisserij Nederland, Combinatie van Beroepsvissers, 2006. Adviesnota beleid waterbeheer-visstandbeheer.

Bijlage 1. Begrippen en definities

Visstandbeheercommissie (VBC)

De VBC is een commissie waarin visrechthebbenden, schriftelijke toestemming- en machtiginghouders samenwerken met waterbeheerders, natuur- en terreinbeheerders om te komen tot een afgestemd visstand- en visserijbeheer. Dit beheer zal moeten passen binnen de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water. Hiertoe stellen de visrechthebbenden in de VBC een visplan op en voeren dit uit. De waterbeheerder is eindverantwoordelijk voor het visstandbeheer en bevoegd tot het stellen van kaders aan het visserijbeheer. De waterbeheerder toetst vanuit deze bevoegdheid het visplan aan de KRW en overige doelstellingen voor het watersysteem. Voor de Rijkswateren zijn visrechthebbenden door het Ministerie van LNV (verhuurder visrecht) verplicht gesteld deel te nemen aan VBC's. Ook is hier de verplichting tot het opstellen van een visplan geregeld. Voor de meeste waterschapsgebieden zijn al VBC's ingesteld respectievelijk in voorbereiding. De VBC Rijnlands Boezem is operationeel sinds februari 2000. Rijnland is hier als werkgroeplid betrokken.

Visplan

Een visplan is de visserijtechnische uitwerking van het visstandbeheer. Het doel van een visplan is te komen tot duurzame en rationele benutting van visstanden. Het bevat onder andere vangstquota (hoeveel vis mag worden onttrokken), standpunten met betrekking tot het uitzetten van vis en adequate regelgeving, waaronder hoe controle en handhaving zijn geregeld. In het visplan wordt ook de uitvoering door de visserijbeheerder van monitoring, onderzoek en registratie uitgewerkt. Waar nodig kunnen afspraken in het visplan worden gereguleerd, met inbegrip van de sanctionering bij het niet handhaven van afspraken. Bij verhuur van visrecht ligt de controle en handhaving van de visserijbepalingen primair bij visrechthebbenden. Toetsing op het naleven van de bepalingen/voorwaarden uit de huurovereenkomst zal door het hoogheemraadschap plaatsvinden (bestuursrechtelijk). Het visplan wordt door de waterbeheerder getoetst aan het (op te stellen) visstandbeleid van de waterbeheerder, opgestelde (visstand) beheerplannen en doelstellingen vanuit het waterbeheer en/of de KRW.

Relatie visrecht, visstand en waterbeheer

De eigenaar van een water is visrechthebbende. Het visrecht maakt de eigenaar bevoegd en verantwoordelijk voor het visserijbeheer. De eigenaar van water kan besluiten om het visrecht van een water, meestal tegen betaling, uit te geven via een huurovereenkomst (akte verhuring visrecht). Ook kan de eigenaar het visrecht onder zich houden en schriftelijk toestemming verlenen voor de uitoefening van de visserij. Bij de uitgifte van schriftelijke toestemmingen blijft de eigenaar visrechthebbende en bevoegd visserijbeheerder. Bij verhuur van visrechten zijn de sport- en beroepsvissers die het die het visrecht huren bevoegd en verantwoordelijk voor het visserijbeheer. Op basis van de visserijwet zijn er vier maatregelen die de visrechthebbende (visserijbeheerder) zelf kan uitvoeren:

1. Onderzoek naar de visstand;
2. Vis uitzetten;
3. Vis onttrekken;
4. Het stellen van nadere regels (door middel van schriftelijke toestemmingen) ten aanzien van bevissing.

Actoren in het visstand- en visserijbeheer

Naast de waterbeheerder hebben actoren uit verschillende invalshoeken te maken met visstandbeheer en visserijbeheer.

Belangrijke actoren zijn Rijkswaterstaat en provincies in verband met het stellen van beleidskaders. Gemeenten zijn eigenaar van water in het stedelijke gebied, verantwoordelijk voor het beheer, inrichting en onderhoud van het watersysteem en bezitten een groot deel van de visrechten. De visserijorganisaties (zowel beroepsvissers als sportvisserij) zijn op basis van de huur van visrechten verantwoordelijk voor het visserijbeheer. De huurder van het visrecht kan op basis van de Visserijwet vis uitzetten, vis onttrekken, visstandonderzoek uitvoeren en regelgeving ten aanzien van bevissing opstellen.

AID, KLPD en BOA's hebben een rol in controle op de naleving van de Visserijwet en de Flora- en Faunawet.

Visstandbeheercommissies zijn commissies waarin visrechthebbenden met water- en natuurbeheerders samenwerken om te komen tot een afgestemd visstandbeheer en visserijbeheer.

In onderstaande tabel geeft een overzicht van rollen en verantwoordelijkheden zoals die in de huidige situatie zijn belegd.

	Planmatig visstand-beheer	Visserijbeheer	Uitgifte visrechten	Voorwaarden voor schriftelijke toestemmingen	Regelgeving en handhaving	Beheer en onderhoud	Financiering subsidies	Communicatie
Hoogheemraadschap van Rijnland	●	▲	●		●	●	●	●
Rijkswaterstaat	●	▲	●		●	●		
AID, KLPD en BOA					●			
Provincie Noord-Holland	▲	▲	●			▲	▲	
Provincie Zuid-Holland	▲	▲	●			▲	▲	
Gemeenten		▲	●		●	●		
Hengelsportverenigingen	▲			●	▲			
Beroepsvisserij	▲			●				
VBC Rijnlands boezem	▲	●	▲					●
VBC district Zuid (in oprichting)	▲	●	▲					●
Particulieren			●	●		●		

Overzicht van rollen en verantwoordelijkheden (anno 2007)

- ▲ = hebben een rol, zijn een partij in het geheel;
- = zijn verantwoordelijk voor en hebben zeggenschap.

Bijlage 2. Wet- en regelgeving en kaderstellend beleid

De wet- en regelgeving en het kaderstellend beleid ten aanzien van visstand en visserij is opgenomen in verschillende Europese, landelijke en regionale wetten en beleidsstukken.

Het gaat hierbij om:

- Europese Kaderrichtlijn Water (EU)
- Natura 2000 (EU)
- Flora- en Faunawet (EU)
- Europese verordening Aal (EU)
- Benelux-beschikking vrije vismigratie (Benelux)
- Visserijwet (NL)
- Nationaal Natuurbeleid (NL)
- Beleidsbesluit Binnenvisserij en evaluatie Beleidsbesluit (NL)
- Adviesnota beleid waterbeheer-visstandbeheer (UvW, Sportvisserij Nederland, Combinatie van beroepsvissers)
- Gedragscode Flora- en faunawet voor de waterschappen
- Decemhernota 2006
- Waterhuishoudingsplannen PZH en PNH
- Masterplan visstandbeheer Rijnlands Boezem (VBC Rijnlands Boezem)

De hoofdpunten uit bovengenoemde wetten, kaders en beleidsstukken zijn in onderstaande alinea's opgenomen. Hierbij wordt een hiërarchische benadering gehanteerd, van Europese wet- en regelgeving naar lokaal beleid.

Europa

Europese Kaderrichtlijn Water (KRW)

De Europese Kaderrichtlijn Water (nr. 2000/60/EG) is op 22 december 2000 gepubliceerd in het Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen (zie ook bijlage 1). Daarmee is de richtlijn officieel van kracht geworden. De Kaderrichtlijn Water geeft een Europees kader voor de bescherming van het oppervlaktewater - waaronder overgangswater en kustwater - en het grondwater. Maatregelen ten behoeve van het halen van de biologische doelstellingen van de KRW moeten op 22 december 2015 zijn uitgevoerd. Deze datum kan, onder bepaalde voorwaarden, worden verlengd met maximaal twee periodes van 6 jaar, waarmee de uiteindelijke deadline op 2027 komt. Doelstellingen ten aanzien van de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater zijn gevat in termen van het bereiken van 'een goede chemische toestand', 'een goede ecologische toestand' of 'een goed ecologisch potentieel'. Vis is één van de biologische kwaliteitselementen bij de beoordeling van de ecologische toestand van de wateren. Voor de onderscheiden watertypen zijn maatlatten ontwikkeld waarin staat waar de visstand aan moet voldoen.

Natura 2000

De Europese Unie heeft een zeer gevarieerde en rijke natuur, die van grote biologische, esthetische en economische waarde is. Om deze natuur te behouden heeft de Europese Unie het initiatief genomen voor Natura 2000, dit is een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden. Voor Nederland gaat het in totaal om 162 gebieden. Een klein gedeelte van deze Natura 2000-gebieden is inmiddels aangewezen, het grootste deel wijst Nederland op dit moment aan. De ontwerpbesluiten van een gedeelte van deze aanwijzingen hebben in 2007 ter inzage gelegen, de overige gebieden zijn in 2008 in procedure gebracht. De Natura 2000 gebieden in het beheersgebied van Rijnland zijn: Nieuwkoopse Plassen en de Haeck (de Haeck ligt in het beheersgebied van Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden), De Wilck, "Broekvelden Vettenbroek en Polder Stein" en de duingebieden Kennemerland-Zuid, Coepelduinen en "Meijendel en Berkheide".

De gebieden Nieuwkoopse Plassen en de Haeck en Broekvelden Vettenbroek en polder Stein zijn mede aangewezen als speciale beschermingszone voor de vissoorten Bittervoorn en Kleine modderkruiper.

Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet geeft uitvoering aan de nationale en internationale doelstellingen voor de natuurbescherming in Nederland, samen met de Natuurbeschermingswet. De Flora- en Faunawet is in 2002 van kracht geworden. De wet stelt dat er een zorgplicht is ten aanzien van flora en fauna. Er zijn vrijstellingsbepalingen, onder andere in verband met de jacht en de schadebestrijding. Afwijkingen van de verbodsbepalingen zijn mogelijk indien geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. Voor de soorten van de Habitatrictlijn en voor vogels gelden aanvullende bepalingen. In deze wet zijn de voormalige Jacht- en Vogelwet opgenomen en ook de soortbeschermingsparagrafen uit de Natuurbeschermingswet. Tevens is daarin een deel van de verplichtingen op grond van de Europese Vogel- en Habitatrictlijn opgenomen, evenals het CITES-verdrag.

In de Flora- en faunawet is een aantal beschermde vissoorten opgenomen. Van deze beschermde vissoorten komen de Bittervoorn, Grote modderkruiper, Kleine modderkruiper, Meerval, Rivierdonderpad en de Rivierprik in het Rijnlandse beheergebied voor. Consequentie van de wet is dat er een ontheffing moet worden aangevraagd als door een activiteit een beschermde diersoort of het leefgebied van een beschermde soort kan worden aangetast. Afhankelijk van de status van de beschermde vissoort (lichte vorm dan wel zware vorm van bescherming) wordt de aanvraag van de ontheffing aan een "lichte" of "uitgebreide" toets onderworpen. De Unie van Waterschappen heeft een gedragscode Flora- en Faunawet voor waterschappen laten opstellen die in juli 2006 is goedgekeurd door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Het hoogheemraadschap van Rijnland heeft in november 2006 vastgesteld (D&H vergadering van 7 november 2006, documentnummer 06.26268) dat werkzaamheden waar mogelijk zullen worden uitgevoerd conform de gedragscode.

EU verordening Aal en beheerplannen aal

In de Europese Aalverordening worden doelen gesteld met betrekking tot het beheer van de aal, die moeten leiden tot het herstel van de aalstand. Doelstellingen zijn onder meer: er moet een jaarlijkse uittrek van schieraal zijn ter grootte van ten minste 40% van het oorspronkelijke aalbestand; tenminste 60% van de vangsten aan juveniele aal (< 12 cm) moet worden gebruikt voor uitzettingen. Lidstaten moeten goedgekeurde aalbeheerplannen maken en implementeren. Als niet voldaan wordt aan de vereisten in de aalverordening zullen beperkingen volgen met betrekking tot de visserij. In Nederland is al een Nationaal beheerplan aal ontwikkeld, dat echter niet voldoet aan de Europese vereisten. Momenteel worden door de sector een aantal pilot plannen met betrekking tot aal ontwikkeld (ook door VBC Rijnlands Boezem). In de landelijke aanpak zal op termijn gekomen worden tot een reeks van visserij afhankelijke en visserij onafhankelijke maatregelen die de aalstand moeten bevorderen. Hoewel de aalbeheerplannen in de eerste instantie de verantwoordelijkheid van de sportvisserij en beroepsvisserij zijn, ligt het voor de hand dat de waterbeheerder ook, op enigerlei manier, aan de aalbeheerplannen medewerking zal geven, zeker waar het de visserij onafhankelijke maatregelen betreft.

Visserij afhankelijke en –onafhankelijke maatregelen

Gedacht wordt aan visserij afhankelijke en onafhankelijke maatregelen ten behoeve van de aal:

- de verantwoordelijkheid voor een duurzaam beheer van aal wordt verlegd van centrale overheid naar lagere niveaus, waarbij belanghebbenden op regionaal niveau betrokken worden;
- coöperatief beheer op regionaal niveau om doelen te verwezenlijken in de typische kleinschalige wateren waarin aal voorkomt;
- monitoring en evaluatie, en de overeenstemming tussen conflicterende belangen worden op regionaal niveau geregeld;
- op nationaal en internationaal niveau wordt een evaluatiesysteem opgesteld;
- aanvullende maatregelen die de sterfte van aal in waterkrachtcentrales en gemalen, door de stroperij, en door de aalscholvers tegengaan.

Benelux

Benelux-beschikking vrije vismigratie (1996)

Vanaf 1996 is de Benelux-beschikking vrije vismigratie van kracht. Hierin hebben de verdragspartijen afgesproken dat vissoorten w.o. de zalm, bot, paling en zeeforel vrij moeten kunnen migreren in de wateren van het stroomgebied van de Maas, Schelde en Rijn. De landen die hieraan mee doen, hebben de plicht om er voor te zorgen dat de paaitrek van de volwassen dieren naar de paaigronden zowel als de stroomafwaartse migratie van juvenielen veilig wordt gesteld. Om de vismigratie te bevorderen zijn er allerlei maatregelen genomen, zodat het voor de vissen makkelijker is om te migreren. Hierbij moet gedacht worden aan gesloten seizoenen, vangstbeperkingen, herintroductie van vissoorten en maatregelen bij kunstwerken (vispassages of aangepast beheer). Recent is duidelijk geworden dat de Benelux-beschikking vrije vismigratie zal worden aangepast. De doelstelling destijds was veel te ambitieus en er op gericht dat alle migratiebarrières in genoemde stroomgebieden zouden worden opgeheven. Bij de bepaling van het nieuwe ambitieniveau voor Nederland worden de beleidsuitspraken met betrekking tot vismigratie die in de decembernota 2006 (ministerie van V&W) richting Tweede Kamer zijn gedaan meegenomen.

Nederland

Visserijwet

In de Visserijwet van 1963 zijn de wettelijke regels opgesteld betreffende het vissen in de zee en de kust- en binnenwateren. Binnen deze wet gaat het vooral om bepalingen met betrekking tot de binnenvisserij. Hierbij wordt een duurzame, doelmatige bevissing van de binnenwateren bevorderd waarbij eveneens rekening wordt gehouden met het gehele ecosysteem. In het Beleidsbesluit Binnenvisserij (1999) en evaluatie daarvan is tot een nadere definiëring van het aspect duurzaamheid van visbestanden gekomen en zijn afspraken gemaakt over het vormgeven van het visstandbeheer en het visserijbeheer.

Bevoegdheden visstandbeheer

Uit de Visserijwet volgt dat alleen de visrechthebbende het recht heeft tot het verwijderen en uitzetten van vis en - rekening houdend met de publiekrechtelijke regelgeving - het instellen van privaatrechtelijke regelingen (voorwaarden voor schriftelijke toestemmingen) om een doelmatige bevissing mogelijk te maken. Het verwijderen en uitzetten van vissoorten (of kuit en broed van deze vissen) mag alleen indien deze soorten voorkomen op de lijst van vissoorten welke zijn beschreven in artikel 1 van de Visserijwet.

Wijzigingen visserijwet

Recent zijn een aantal wijzigingen in de Visserijwet aangebracht. De belangrijkste wijziging is dat een ieder die met de hengel wil vissen daartoe een schriftelijke toestemming dient te hebben van de visrechthebbende: veelal de huurder maar soms ook een eigenaar. Daarnaast is de toestemming om te vissen met beroepsmatige vistuigen (ministeriële regeling beroepsmatige vistuigen) aan nadere regels onderworpen: er is een inkomenseis gesteld (minimaal 8500 euro per jaar uit de visserij) en een eis aan de omvang van het areaal water (minimaal 250 hectare) waarvan men het visrecht in handen heeft.

Natuurbeleid

In 1990 is het Natuurbeleidsplan (NBP) opgesteld. In 2001 is de Nota "Natuur voor mensen, mensen voor natuur" verschenen die het beleid van het NBP voortzet. Het beleid in de Nota is aangepast aan de nieuwe ontwikkelingen. Centraal in het NBP staat het bieden van een duurzame oplossing voor de problemen die zich voordoen op het gebied van natuur en landschap. De hoofddoelstelling van het NBP is: "Een duurzame instandhouding, het herstel en de ontwikkeling van natuurlijke en landschappelijke waarden".

Om deze doelstelling te realiseren wordt onder meer gebruik gemaakt van:

- een ecosysteemgericht beleid; de Ecologische Hoofdstructuur (EHS);

- een soortenbeleid en;
- een doelgroepenbeleid (welke doelgroepen zijn betrokken bij het herstel en de ontwikkeling van natuurlijke en landschappelijke waarden).

In genoemde Nota staat het programma Nat Natuurlijk beschreven. Dit programma gaat in op het natuurbeleid voor watergebieden en waterrijke gebieden, zoals de Noordzee, de kust, de Grote Wateren (Waddenzee, Zuid-Hollandse Delta, het IJsselmeer en de randmeren), rivieren, beken en plassen die karakteristiek zijn voor Nederland-Deltaland. Bijna al deze gebieden behoren ook tot de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Sommige gebieden zijn ook aangewezen als Vogel- of Habitatrictlijngebied. In dit perspectief staat het - ook op de langere termijn - benutten van de synergie tussen natuur, waterbeheer, veiligheid en duurzaam gebruik centraal. Binnen het programma wordt nieuwe natte natuur gerealiseerd (waaronder natuurvriendelijke oevers), wordt de EHS versterkt, worden overgangen gecreëerd tussen zout en zoet en tussen nat en droog. Voor vis betekent dit een kwantitatieve en kwalitatieve verbetering van de leefomgeving, waarbij tevens connectiviteit wordt hersteld.

Beleidsbesluit Binnenvisserij en evaluatie Beleidsbesluit

In 1999 is het Beleidsbesluit Binnenvisserij van het Ministerie van LNV gereed gekomen. Recentelijk is dit beleid geëvalueerd. De ingezette beleidlijn blijft gehandhaafd voor de toekomst en behelst de verplichting tot het instellen en laten functioneren van VBC's in de Rijksbinnenwateren en het opstellen van toetsbare visplannen, die rekening houden met de doelstellingen vanuit de KRW. In huurovereenkomsten van visrecht op de staatsbinnenwateren is deelname aan een dergelijke commissie verplicht gesteld, voor zover er sprake is van meer dan één visrechthebbende op het betreffende water of als visserijkundige eenheid aangewezen complex van wateren.

In de toekomst is een brede wijziging van het binnenvisserijbeleid te verwachten. Momenteel verricht LNV hiertoe al een studie. Voor vis- en visserij gerelateerde zaken is recent een nieuw overlegorgaan tot stand gebracht en wel het Interdepartementaal Overleg Vis (IDOV), waarin de ministeries van LNV, V&W, de Unie van Waterschappen en de landelijke visserij organisaties (zowel sport- als beroep, als viskweek) zitting hebben.

Waterbeheerder en visrechthebbenden dienen volgens het beleidsbesluit binnenvisserij het instellen en functioneren van VBC's te bevorderen. Deelname aan VBC's kan in huurovereenkomsten verplicht worden gesteld. Toetsbare visplannen dienen tot stand te komen die rekening houden met de doelstellingen voor vis vanuit de KRW.

Adviesnota beleid waterbeheer-visstandbeheer

De uitvoering van de KRW heeft een discussie tussen enerzijds de visserijsector en anderzijds de waterbeheerders met zich meegebracht over de juridische verantwoordelijkheden en bevoegdheden ten aanzien van vis, het visstandbeheer, de visserij en onderzoek naar vis. In de Visserijwet is aangegeven dat degene die het visrecht heeft, het visstandbeheer uitvoert.

Unie van Waterschappen, Sportvisserij Nederland en de Combinatie van Beroepsvissers achten het wenselijk de eindverantwoordelijkheid voor het visstandbeheer bij de waterbeheerder te leggen (in termen van verantwoordelijkheid met betrekking tot het stellen van doelen aan de visstand) en het visserijbeheer bij de gezamenlijke visrechthebbenden, omdat dit de beste garantie is dat het uitgevoerde visstandbeheer niet strijdig is met eventuele doelstellingen binnen de KRW. In huurovereenkomsten of schriftelijke toestemmingen kan de waterbeheerder aanvullende voorwaarden stellen als het risico bestaat dat aspecten van uitvoering van de visserij strijdig zijn met doelstellingen van de waterbeheerder.

De nota beveelt aan om de waterbeheerder de bevoegdheid te geven voor het visstandbeheer in alle water, los gezien van het eigendom van het water. Mogelijkheden hiervoor zijn:

- wijziging van de Visserijwet;
- bepalingen in de Keur van het waterschap en;
- integrale waterwet.

De nota beveelt Visstandbeheercommissies (VBC's) aan als gewenste structuren voor overleg en afstemming. Nader onderzoek moet inzichtelijk maken wat de mogelijkheden zijn voor wettelijke verankering van VBC's.

Gedragscode Flora- en faunawet voor de waterschappen

De Flora- en faunawet geeft uitvoering aan de nationale en internationale doelstellingen voor de natuurbescherming in Nederland, samen met de Natuurbeschermingswet.

De Unie van Waterschappen heeft opdracht gegeven tot het opstellen van een gedragscode Flora- en faunawet voor de waterschappen. Deze gedragscode is door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit goedgekeurd op 10 juli 2006.

Als volgens de regels van de gedragscode wordt gewerkt, dan voldoen de waterschappen aan de voorwaarden die verbonden zijn aan de vrijstelling van een aantal verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet. Zonder de gedragscode moet een ontheffing worden aangevraagd. De gedragscode maakt het dus eenvoudiger om op een zorgvuldige manier om te gaan met de belangen van flora en fauna.

Decemhernota 2006

In de Decemhernota 2006 (Ministerie van verkeer en waterstaat) is ruim aandacht besteed aan vrije vismigratie. Als richtinggevend beleid is opgenomen dat waterbeheerders in 2007 een lijst met prioritair op te heffen vismigratieknelpunten zullen opstellen teneinde vismigratie naar ecologisch waardevolle wateren in binnen- en buitenland te bevorderen. Daarnaast is gesteld dat visgeleidende maatregelen, voor zover ze relevant zijn voor vismigratie, tenminste gerealiseerd dienen te worden bij nieuw te bouwen of te verbeteren gemalen, stuwen, sluizen en waterkrachtcentrales (WKC's). Voorts beperkt de kaart met vismigratieknelpunten zich tot de waterlichamen gedefinieerd in de KRW. Overigens is deze kaart niet limiterend voor de inspanningen voor vrije vismigratie door de waterbeheerders.

Provincie

Provinciale waterhuishoudingsplannen

In de provinciale beleidsplannen wordt het beleid voor milieu en water en voor natuur en landschap geïntegreerd. Relevante integrale oplossingen in dergelijke plannen betreffen onder meer:

- Bemiddeling, stimulering en facilitering bij de aanpak van wateroverlast;
- Onderzoek naar de gewenste aanpak van de zwakke schakels aan de kust;
- Inachtneming van de groen-, water- en milieuambities bij ruimtelijke projecten en woon- en werkomgevingen;
- Realisatie van de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur;
- Behoud en ontwikkeling van typisch cultuurlandschappen;
- Verbetering van de milieu- en waterkwaliteit en biodiversiteit.

Het beheer van de visstand als onderdeel van integrale plannen wordt vaak specifiek genoemd bij het bereiken van een goede waterkwaliteit. Realisatie van de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur kan positief bijdragen aan de leefomstandigheden en mogelijkheden voor migratie van vis.

Waterbeheerders hebben een inspanningsverplichting ten aanzien van het bereiken van provinciale doelen en het scheppen van randvoorwaarden voor de door de Provincie toegekende functies. Door de provincies is aan het boezemwater en aan de hoofdwatergangen van de polders de functie viswater toegekend, wat inhoudt dat voor deze wateren een verplichting geldt om aan de normen voor water voor karperachtigen te toetsen en zo nodig maatregelen te nemen om de geschiktheid van een water voor een functie te behouden of mogelijk te maken.

Concept provinciale waterplannen 2010-2015

Provincie Zuid-Holland

KRW

Voor de KRW waterlichamen moeten de afspraken uit het stroomgebiedsbeheersplan worden nagekomen. De toestand van de waterlichamen mag niet achteruitgaan in de planperiode. Een goede ecologische toestand vraagt een veel natuurlijker inrichting van het oppervlaktewatersysteem en om natuurvriendelijker onderhoud. Denk daarbij aan de toepassing van natuurvriendelijke oevers en vispasseerbare kunstwerken.

Voor de “overige” wateren (die niet onder de KRW vallen) streeft de provincie naar een goede ecologische basiskwaliteit (STOWA klasse III). Hiermee wordt het beleid uit het vorige waterhuishoudingsplan gecontinueerd. Voor het behalen van het basiskwaliteitsniveau in de overige wateren geldt dat de waterbeheerders een inspanningsverplichting hebben. De waterbeheerder is vrij om hierbinnen prioriteiten aan te leggen of aanvullende (hogere) doelen voor specifieke gebieden te gebruiken.

Natuurgebieden en waterparels

De provincie kent conform de Waterwet functies toe aan regionale oppervlaktewateren. De meest waardevolle locaties zijn aangewezen als “waterparel”. De functie “waternatuur” uit het vorige waterhuishoudingsplan is hiermee vervallen.

Voor de Natura2000-gebieden worden beheerplannen opgesteld, conform de afspraken die met het Rijk worden gemaakt. In de TOP-gebieden is de verdroging om 2015 nagenoeg geheel opgelost en in geselecteerde waterparels zijn de voorgenomen maatregelen voor inrichting en beheer in 2015 uitgevoerd.

Vis

De functie “water voor vissen” is nergens toegekend omdat hiervan geen meerwaarde uitgaat naast de overige normen.

Provincie Noord-Holland

KRW

In Noord-Holland zijn voor 88 waterlichamen doelen vastgesteld. De huidige maatregelpakketten focussen met name op de periode 2009-2015 en veel minder op de periode 2015-2027. Om in meer waterlichamen de doelen te bereiken in Rijn-West afgesproken extra regionale maatregelen op te nemen in het tweede en derde stroomgebiedbeheersplan. Als gevolg van het synergie- en innovatieprogramma dat dit jaar is opgesteld door het Rijk worden extra maatregelen uitgevoerd.

De KRW hanteert het “geen achteruitgang principe”. Dit betekent dat de waterkwaliteit niet mag verslechteren ten opzichte van de situatie in 2000. Er is sprake van een achteruitgang van de toestand als een waterlichaam in een slechtere “toestandsklasse” terechtkomt.

Van de waterschappen verwacht de provincie dat deze hun eigen KRW-oppervlaktewatermaatregelen uitvoert, monitoring uitvoert en de stand van zaken rond KRW-maatregelen en doelen rapporteert aan het Rijk. De ecologische doelen voor overige wateren worden door de waterschappen bepaald en vastgelegd voor 2015. Waterschappen stellen ecologische doelen vast voor waterparels en nemen het initiatief voor een plan van aanpak dat uitgaat van deze doelen, vooral gericht op de potentiële waterparels. De waterkwaliteit in de bestaande waterparels is in 2012 gehandhaafd of verbeterd door bescherming en natuurvriendelijk onderhoud.

Natuurgebieden en waterparels

Alle Natura2000-gebieden in Noord-Holland hebben deels of geheel een nat karakter. De instandhoudingsdoelen die voor deze gebieden zijn geformuleerd verwijzen naar soorten of habitats die afhankelijk zijn van een goede waterkwaliteit en -kwantiteit. Zowel de KRW als Natura2000 beogen een goede ecologische kwaliteit. In het algemeen kan dan ook worden geconcludeerd dat er een grote overlap is in de koelen van KRW en Natura2000. De verschillen in benadering van KRW en Natura2000 bie-

den ruimte voor maatwerk waar doelen tegenstrijdig lijken. De provincie ontwikkelt de beheerplannen voor de Natura2000-gebieden in samenwerking met de belanghebbenden.

In de afgelopen planperiode is nagegaan of er naast de KRW-waterlichamen ook kleinere oppervlaktewateren zijn die extra bescherming nodig hebben. Het betreft de zogenaamde ecologisch waardevolle wateren, of “waterparels”. In Noord-Holland zijn het voornamelijk oppervlaktewateren in bijzondere (natuur)gebieden als de duinen, de veenweiden, de brakwatergebieden en de gebieden met kwel. De helft van de waterparels zijn geheel of deels gelegen in Natura2000-gebieden.

De provincie stelt dat waterschappen partner zijn in de integrale projecten voor Natura2000, EHS en waterparels.

Oeverbeheer en –inrichting van de provinciale vaarwegen

Om te voldoen aan het principe “geen achteruitgang” en het behalen van de doelen die horen bij de KRW is het belangrijk dat de oevers daar waar mogelijk ecologisch worden beheerd en ingericht voor zover de functies van het water en het land geen significante schade lijden (= KRW-‘proof’). In principe worden alle oevers ecologisch beheerd en ingericht in Noord-Holland. Bij (her)aanleg van oeverconstructies wordt altijd gekeken naar de mogelijkheden voor natuurvriendelijke oevers, rekening houdend met kosten en baten. De hoofdfunctie is in beginsel leidend voor de inrichting. Bij het opstellen van beheerplannen is een randvoorwaarde dat de ecologische kwaliteit van het water minimaal gehandhaafd blijft en waar mogelijk wordt verbeterd.

Van de waterschappen verwacht de provincie dat zij meedenken over de nieuwe waterfunctiekaart van Noord-Holland, gezamenlijk met de provincie het KRW-‘proof’ beheer en de inrichting van de oevers te evalueren en indien nodig te verbeteren en het KRW-‘proof’ inrichten en beheren van het watersysteem dat onder hun verantwoordelijkheid valt.

peilbeheer

Provincie Noord-Holland verwacht dat de waterschappen bij hun peilkeuze rekenig houdne met het beleid van derden en ook met het provinciaal beleid zoals verwaord in eht waterplan en de structuurvisie. Verder wordt rekening gehouden met de uitgangspunten en belangen zoals weergegeven in bijlage 4 *peilbesluiten* van het waterplan. De waterschappen brengen bij de analyse en afweging van het peilbesluit, waar relevant, knelpunten en kansen in beeld tussen de ruimtelijke ordening van functies en het watersysteem. Geconstateerde kansen en knelpunten worden actief onder de aandacht gebracht van de ruimtelijke ordenaar. In de toelichting op het peilbesluit nemen waterschappen een inventarisatie op van de bij de afweging betrokken belangen en beschrijven de manier waarop de belangenafweging tot stand is gekomen.

Vis en vismigratie

Provincie Noord-Holland stelt in haar waterplan dat visstand één van de biologische kwaliteitsparameters is van de KRW en dat het opheffen van barrières en het herstellen van leefgebieden belangrijke maatregelen zijn voor een gezonde visstand.

De provincie voert een vervangingsprogramma kunstwerken uit en neemt daarin het verbeteren van de vismigratie mee. Wanneer aanleg van nieuwe kunstwerken onvermijdelijk is, dan worden deze zodanig ingericht dat vissen ze in beide richtingen optimaal kunnen passeren. Bij elke renovatie en nieuwbouw van waterstaatkundige werken en andere barrières wordt beoordeeld of een migratievoorziening noodzakelijk is.

Provincie Noord-Holland stimuleert het oplossen van knelpunten van Rijkswaterstaat en de waterschappen. Er worden geen nieuwe vismigratieknelpunten gebouwd.

De provincie stimuleert en (mede-)financiert de totstandkoming van een vissenaslas voor Noord-Holland.

Provincie Noord-Holland geeft aan dat het noodzakelijk is om met de betrokken partijen (waterschappen en Rijkswaterstaat) de visstand beter in beeld te brengen.

De provincie stelt visvriendelijke turbines verplicht bij waterkrachtcentrales.

Van de waterschappen verwacht de provincie dat zij de knelpunten aan de eigen kunstwerken (gemaal en sluisen) oplost en dat zij bijdragen aan de totstandkoming van de vissenatlas.

VBC

Masterplan visstandbeheer Rijnlands boezem

VBC Rijnlands Boezem bestaat uit een afvaardiging van de 17 hengelsportorganisaties en 6 beroepsvisserijbedrijven, die in Rijnlands boezem de belangrijkste visrechthebbenden en machtiging- en/of schriftelijke toestemminghouders zijn. De VBC is een overlegplatform voor alle visrechthebbenden, vergunningen- en machtigingshouders en de waterbeheerder. De doelstellingen van de VBC zijn:

- het bevorderen en uitvoeren van planmatig en duurzaam visstandbeheer en duurzame visserij op Rijnlands Boezem;
- Afstemmen met en betrekken van bij het visstandbeheer betrokken andere belanghebbenden;
- Voor zover mogelijk bijdragen aan het behouden, dan wel vergroten van de ecologische kwaliteit van Rijnlands boezem;

Streven naar een goede toegankelijkheid van Rijnlands boezem voor sportvisserij en beroepsvisserij.

Het Masterplan visstandbeheer Rijnlands Boezem is in 2000 opgesteld in opdracht van VBC Rijnlands Boezem. In het masterplan is met streefbeeld en de gewenste situatie voor viswater, visstand en visserij weergegeven. Belangrijk uitgangspunt voor de VBC is een zo groot mogelijk, open en gevarieerd boezemsysteem met een natuurlijke veerkracht die de duurzaamheid van vispopulaties garandeert. Er dient een zo groot mogelijke variatie in viswatertypen in de boezem aanwezig te zijn ten behoeve van diversiteit in de visstand.

Ten aanzien van visserijfuncties is het streven erop gericht om de ontwikkelingsmogelijkheden voor het visserijgebruik zoveel mogelijk aan te sluiten bij de visecologische ontwikkelingsmogelijkheden van de verschillende watertypen.

Bijlage 3. Aanvullende voorwaarden visrechten

1. De visrechthebbende (huurder) staat toe dat de waterbeheerder, het hoogheemraadschap van Rijnland, onderzoeken uitvoert naar de visstand. De waterbeheerder spant zich in om in VBC-verband waaronder het water van de huurder valt de onderzoeksvraag en opzet van het visstandonderzoek te bespreken en bij uitvoering gebruik te maken van kennis en kunde van de huurder (beroepsvisser);
2. De visrechthebbende (huurder) staat toe dat de waterbeheerder visserijkundige maatregelen treft die noodzakelijk worden geacht voor het behalen van de doelstellingen uit het waterbeheerplan en/of de doelstellingen vanuit de Kaderrichtlijn Water;
3. De visrechthebbende (huurder) en/of gemachtigde vergunningverlener (sportvisserij) en/of vergunninghouder (beroepsvisserij) is verplicht deel te nemen aan de Visstandbeheercommissie (VBC) dan wel zich te laten vertegenwoordigen in de VBC;
4. De visrechthebbende (huurder) en/of gemachtigde vergunningverlener (sportvisserij) en/of vergunninghouder (beroepsvisserij) is verplicht mee te werken aan het (in VBC-verband) opstellen, uitvoeren en naleven van een visplan.
5. Voorgenomen uitzettingen en onttrekkingen van vis worden beschreven in een visplan. Het visplan zal worden getoetst door de waterbeheerder.

Bijlage 4. Criteria voor vispasseerbare gemalen

Onderstaande criteria worden gebruikt om te bepalen of een –nieuw te bouwen of te renoveren- poldergemaal vispasseerbaar moet worden gemaakt. De toetsing aan criteria wordt uitgevoerd door medewerkers van team Advies en Onderzoek, afdeling Beleid.

De prioriteit om een vispassage te realiseren is groter naarmate aan meer criteria wordt voldaan. Bij voldoen aan drie of meer criteria wordt prioriteit “hoog” toegekend, wat inhoudt dat een tweezijdige vispassage wordt gerealiseerd als de specifieke omstandigheden van het watersysteem en de beschikbare techniek dit toelaten.

In volgorde van belang:

- 1) Grootte van het achterliggend gebied (peilvak achter het gemaal)
- 2) Zuurstofhuishouding
- 3) Veenpolders prioriteit boven kleipolders of zandpolders
- 4) Functie natuur, VHR en EHS hogere prioriteit dan gebieden zonder deze functies
- 5) Polders waarin veel water wordt ingelaten hogere prioriteit
- 6) “Aanbod” van vis bij het gemaal, afgeleid uit interviews met gemaalbeheerders

Toelichting op de criteria:

- 1) hoe groter het peilvak achter het passeerbaar gemaakte gemaal, hoe groter het gebied is dat wordt ontsloten.
- 2) Polders met een gezonde zuurstofhuishouding krijgen prioriteit. We gaan er hierbij van uit dat een goede zuurstofhuishouding een afspiegeling is van goed onderhoud en goede inrichting van deze polder. Polder biedt een geschiktere leefomgeving dan een polder waar al van bekend is dat de zuurstofhuishouding slecht is.
- 3) We gaan er van uit dat kleipolders en zandpolders een groter aandeel beschoeide watergangen hebben dan veenpolders. De watergangen in veenpolders hebben een hogere bedekking aan oeverplanten en ondergedoken waterplanten en vormen daarmee een geschikter leefgebied dan klei- of zandpolders.
- 4) Natuurgebieden met grotere prioriteit op orde brengen, goede visstand is hier onderdeel van.
- 5) In veenpolders wordt t.o.v. zandpolders veel water ingelaten, waardoor veel visbroed de veenpolders bereikt.
- 6) Als het aanbod van vis aan de gemaal zijde groot is, dan is deze polder blijkbaar aantrekkelijk voor vis. Dit is een lastig te meten criterium omdat beheerders niet in gelijke mate in vis geïnteresseerd zijn en dus niet allemaal evenveel hierop zullen letten.

Belangen van beroepsvissers zijn geen onderdeel van de afweging.

NB: de criteria worden op dit moment aangescherpt en weegfactoren worden toegevoegd zodat objectief bepaald kan worden of vismigratievoorziening gerealiseerd moet worden.

Bijlage 5. Activiteitenkalender vis

Visbeleid	
2009	bestuurlijk vaststellen nota visbeleid (VV 9 december)
VBC's	
2010	Gezamenlijke training visstandbeheer Rijnlanders en (aankomend) VBC-leden
2010	Opstellen convenanten voor de op te richten VBC's
2010	Instellen VBC's
2011	
Vismigratie Boezemgemaal	
2008-2011	Renovatie boezemgemaal Katwijk, aanleg vispassage boezemgemaal.
2008-2009	Vorbereidingsfase vispassage boezemgemaal Halfweg
2010 of 2011	Aanleg vispassage boezemgemaal Halfweg Vorbereiding en uitvoering renovatie boezemgemaal Gouda.
2009-2011	Vispassage richting Hollandse IJssel via de pompen. Bevorderen visintrek (vermoedelijk) middels beheersmaatregelen. Mogelijkheden worden op dit moment onderzocht.
Nog onbekend	Aanleg vispassage Spaarndam. Volgt planning renovatie boezemgemaal
Pilot visoverwintering	
2009	Pilot visoverwintering gestart
2010	Aanleg visoverwinteringsplaatsen en start monitoring (tot ca 2013)
Studie habitat en areaal voor een goede visstand	
2009	Start studie habitat en areaal vis
2010	Knelpunten voor goede visstand in beeld, start prioritering
2011 en verder	Uitvoeren maatregelen voortkomend uit studie habitat en areaal (knelpunten oplossen)
2008-2010	Bij renovatie/nieuwbouw van poldergemalen afweging maken visveiligheid/vispasseerbaarheid (tijdelijke oplossing tot knelpunten inzichtelijk zijn en prioritering knelpunten gereed is)
Visvriendelijk onderhoud watergangen	
2010	Nieuwe bestekken voor onderhoud watergangen in uitvoering, Flora- en faunawet verder geïmplementeerd met positief effect op visstand
Monitoring visstand	
2009	KRW monitoring in verschillende boezemplassen en polderplassen
2010 en verder	KRW monitoring visstand en monitoring maatregelen
2009	Deelname STOWA onderzoek visveilige gemalen, mogelijk één of meerdere poldergemalen van Rijnland betrokken.